

Varför handlar vi med omvärlden?

– övningar med lärarhandledning

Kommerskollegium
National Board of Trade

Sammanfattning

Varför handlar Sverige med omvärlden? Hur ser den internationella handeln ut? Den här lärarhandledningen har tagits fram i samråd med lärare som använder Kommerskollegiums material "Varför handlar vi med omvärlden?" i sin undervisning, framför allt på gymnasienivå. I handledningen finns ett antal övningsuppgifter att använda i undervisningen, tillsammans med förslag till upplägg av diskussioner. Till många av frågorna finns ett facit och ett antal länkar med ytterligare information.

Om handel

Människor har handlat med varandra i alla tider, eller åtminstone i tusentals år om vi med handel menar något annat än enkel byteshandel i lokalsamhället. Även om handeln har utvecklats mycket genom årens lopp har den alltid baserats på samma grundidé: det frivilliga bytet av varor och tjänster mellan två eller flera parter. Båda tjänar på det, annars blir inte bytet av. Det behöver inte betyda att båda tjänar lika mycket, men båda känner sig efter bytet mer nöjda än innan.

På samma sätt förhåller det sig med handel mellan länder. Alla länder vinner på att handla. Både det exporterande landet och det importerande tjänar på det och därför växer den ekonomiska kakan för båda. Det behöver däremot inte betyda att alla människor, företag eller regioner i länderna tjänar på det. Men eftersom fler tjänar än förlorar på öppen handel är det bra för samhällsekonomin. Varför det är så kan du läsa mer om i Kommerskollegiums skrift "Varför handlar vi med omvärlden?", som den här lärarhandledningen är tänkt att användas tillsammans med. Där berättar vi mer om vad handel är, varför vi handlar, om villkor och hinder för internationell handel samt relationen mellan handel och utveckling, klimat och miljö.

Om Kommerskollegium

Kommerskollegium är Sveriges myndighet för utrikeshandel och handelspolitik, och har som främsta uppgift att främja frihandel och klara spelregler för den internationella handeln. Kommerskollegium arbetar också för en effektiv inre marknad och ett öppet och starkt multilateralt handelssystem med fortsatta handelspolitiska liberaliseringar. Vi strävar mot att främja goda handelsmöjligheter på tre nivåer: på EU:s inre marknad, mellan EU och omvärlden, och globalt, framför allt inom ramen för världshandelsorganisationen WTO.

Som expertmyndighet förser kollegiet regeringen med besluts- och förhandlingsunderlag inom handelsområdet. Det handlar såväl om löpande underlag för aktuella handelsförhandlingar som långsiktiga strukturella analyser. Kollegiets utredningar och rapporter syftar till att öka kunskapen om handelns betydelse för samhällsekonomin och för en global hållbar utveckling.

Kommerskollegium har också verksamhet som på ett mer direkt sätt riktar sig till företag. Exempelvis finns det på kollegiet ett Solvit-center som hjälper företag och privatpersoner som stöter på handelshinder på EU:s inre marknad.

I Kommerskollegiums roll som handelsmyndighet ingår dessutom att ge stöd till utvecklingsländer genom handelsrelaterat utvecklingssamarbete. På kollegiet finns därför kontaktpunkten Open Trade Gate Sweden som bistår exportörer från utvecklingsländerna i deras handel med Sverige och EU.

Ett viktigt uppdrag för Kommerskollegium är att sprida kunskap och information om handel. Den här lärarhandledningen är en del i det arbetet.

Om materialet

Fokus i den här lärarhandledningen ligger på olika handelsfrågor. Många av frågorna berör också andra frågor, till exempel globalisering, utveckling och miljö. Den röda tråden i handledningen är just handelsaspekter. Det finns emellertid fler infallsvinklar till handel som är viktiga att ta upp i ett sådant här material – som hur utvecklingsländer deltar i världshandeln, och hur miljön påverkas av internationell handel. Det finns även en uppgift som handlar om EU:s inre marknad och vad den fria rörligheten kan betyda i praktiken. Lärarhandledningen har tagits fram i samarbete med lärare som undervisar i handelsrelaterade ämnen. Handledningen riktar sig främst till lärare vid gymnasieskolan och innehåller uppgifter av varierande svårighetsgrad.

Många frågor som rör handel är komplexa och kräver viss förkunskap. Flera av övningarna är därför avsedda för de senare åren i gymnasiet, gärna i samband med att eleverna läser om internationell ekonomi och/eller internationella relationer.

Vår förhoppning är att den här lärarhandledningen kan fungera som stöd och information till dig som undervisar i ämnen som rör utrikeshandel och handelspolitik. Många ämnen har handelsaspekter; samhällskunskap, ekonomi, geografi, internationella relationer, och historia, för att nämna några. Övningsuppgifterna ger förslag till upplägg och ramar för övningen, men de kan självklart anpassas efter ämne, årskurs och klass. Vissa övningar är av mer introducerande karaktär, andra kan användas som fördjupningsuppgifter. Övningarna är märkta med nivå för att lättare kunna se vilken typ av övning det är och vilken klass och årskurs den passar. Flera av övningarna är också indelade i olika nivåer, och du som lärare kan välja om eleverna ska göra övningen på grundläggande nivå och/eller på fördjupningsnivå.

Nivåerna

A Grundläggande uppgift. Uppgifterna här är mer faktabaserade och svaren kan hittas i föreslaget material. Övningarna kan användas som en introduktion till ett område.
→ *Exempel på uppgift:* Hur många länder är medlemmar i Världshandelsorganisationen (WTO)?

B Fördjupningsuppgift. Mer reflektion och kritiskt tänkande krävs. Många gånger kan A-uppgiften användas som grund för att sedan göra B-uppgiften. Övningarna kan göras under eller i slutet av undervisningen inom ett område.
→ *Exempel på uppgift:* Behandlas alla länder lika i WTO?

För vissa av övningarna finns ett facit eller förslag till facit bifogat. Flera av övningarna är av resonerande karaktär där det inte finns några absoluta rätt eller fel. Poängen är att fundera kring hur olika aktörer agerar och påverkas, och uppmuntra eleverna att tänka kritiskt och se olika aspekter av handel.

Till lärarhandledningen hör ett elevhäfte med enbart övningsuppgifter, som kan hämtas på www.kommers.se/skola. Detta elevhäfte underlättar användandet av övningsuppgifterna eftersom syfte, mål, facit med mera som finns i lärarhandledningen inte är med i elevhäftet.

Tips på mer material

Varför handlar vi med omvärlden? – övningar med lärarhandledning delar titel med publikationen "Varför handlar vi med omvärlden?" från Kommerskollegium.

Lärarhandledningen har emellertid koppling till flera andra publikationer från Kommerskollegium. I övningarna ges exempel på material från Kommerskollegium eller andra organisationer som kan vara till hjälp, bland annat

WTO – basfakta och knäckfrågor

Globala handelsmönster

Nyckeltal för utrikeshandel

De publikationer som materialet använder sig av finns att hämta på Kommerskollegiums webbplats; www.kommers.se. Det går också att beställa publikationer i klassuppsättning på samma webbplats.

En annan källa till information är "Handelspolitiskt ABC", en uppslagsbok i på vår webbplats som förklarar handelspolitiska termer.

Vissa uppgifter bygger på att eleverna tar reda på olika aktörers ståndpunkter i vissa frågor, och därför ges tips på var man kan hitta mer information.

Ett levande material

Vår förhoppning är att detta material fortsätter utvecklas och aktualiseras. Vi tar gärna emot synpunkter och kommentarer från användare för att anpassa det bättre till undervisningen.

Kontakta oss gärna på info@kommers.se eller 08-690 48 00 om du vill lämna förbättringstips eller kommentarer på materialet.

Innehållsförteckning

Uppgift 1: Handelsutveckling och handelsmönster	6
Uppgift 2: Begrepp och förkortningar	8
Uppgift 3: Handel i min vardag	11
Uppgift 4: EU:s inre marknad.....	12
Uppgift 5: Världshandelsorganisationen WTO	17
Uppgift 6: Handelspolitik.....	19
Uppgift 7: Varför handel?	22
Uppgift 8: Handel och hållbar utveckling	24
Uppgift 9: Handelspolitik och hållbar utveckling.....	26
Bakgrundstext 1. Produkter som produceras på flera olika ställen i världen – exemplet socker	29
Bakgrundstext 2. Internationell handel och hållbar utveckling.....	31
Facit.....	35

Uppgift 1: Handelsutveckling och handelsmönster

A **Tidsåtgång:** cirka 30 minuter för inledning och diskussion, 60 minuter föreläsningstid
Antal deltagare: 10 och uppåt

Mål: Att väcka tankar och starta diskussion kring handelsutvecklingen och handelsmönster. Introduktionsövning till internationell ekonomi.

Metod: Sant eller falskt, i grupp

Faktamaterial till lärare: Kommerskollegiums ”Nyckeltal för utrikeshandel”, 2011, ”Globala handelsmönster”, 2009, och ”Lägesrapport”, 2009. (finns på www.kommers.se)

Uppgift

Steg 1

Dela in klassen i grupper. Varje grupp får olika påståenden under olika rubriker. Gruppens uppgift är att resonera sig fram till om påståendena är sanna eller falska.

1. Sverige
 - a. Sveriges export består till största del av skog- och skogsprodukter.
 - b. De länder som Sverige importerar mest från är USA och Kina.
 - c. Sveriges exportandel av BNP är omkring 50 procent.
 - d. Sverige handlar allt mindre med omvärlden.
 - e. Sverige importerar i stor utsträckning samma typer av varor som vi exporterar.
 - f. Sverige ligger på 51:a plats på listan över världens största importörer av varor sett till andel på världsmarknaden.

2. Tjänstehandel
 - a. Det är inte möjligt att handla med tjänster internationellt.
 - b. Handel med varor omsätter mer än handel med tjänster.
 - c. Att åka på semester räknas som tjänstehandel.
 - d. Handel med tjänster mellan länder har ökat de senaste 20 åren.
 - e. Indien har ungefär en fyra gånger så stor världsmarknadsandel för export av tjänster som Sverige.
 - f. Det är svårare att köpa och sälja tjänster över gränser idag än det var för 20 år sedan.

3. Handel och hållbar utveckling

- a. De minst utvecklade länderna, så kallade MUL, exporterar huvudsakligen råvaror, jordbruksprodukter och kläder.
- b. Omkring 60 procent av världens varuhandel transporteras via sjöfart.
- c. De utvecklingsländer som tar emot flest investeringar är Kina, Indien och Brasilien.
- d. Internationell handel är en faktor bakom ekonomisk utveckling.
- e. Internationell handel utgör 30 procent av Afrikas BNP.
- f. Länderna i Afrika handlar mer med EU-länderna än med andra afrikanska länder.

4. Internationellt

- a. Asien har minskat sin exportandel på världsmarknaden under de senaste 60 åren.
- b. Världshandeln har vuxit snabbare än världsekonomin de senaste decennierna.
- c. Kina har den största andelen av världshandeln med varor och tjänster.
- d. Majoriteten av Rysslands export utgörs av bränslen och mineralprodukter.
- e. Idag handlar vi med fler sorters varor än tidigare.
- f. De svenska multinationella företagens försäljning via dotterbolag i USA är ungefär tre gånger större än Sveriges export till USA.

5. EU:s inre marknad

- a. EU:s inre marknad består enbart av EU:s 27 medlemsstater.
- b. Av Sveriges import av varor kommer cirka 20 procent från EU:s inre marknad.
- c. Sveriges viktigaste exportmarknad för tjänster är EU:s inre marknad.
- d. EU:s inre marknad består av cirka 500 miljoner konsumenter, och omkring 20 miljoner företag.
- e. Av de utländska direktinvesteringarna i Sverige kommer cirka tre fjärdedelar från EU.
- f. EU handlar mest med sig självt, det vill säga andra EU-länder.

Steg 2

Grupperna redovisar sina svar och de olika påståendena diskuteras. I samband med detta ger läraren en föreläsning om handelsutvecklingen och handelsmönster (till exempel kapitel 4, "Världens resurser", i Internationell ekonomi, Gleerups förlag).

Uppgift 2: Begrepp och förkortningar

A **Tidsåtgång:** Cirka 1 timme för inledning och tipspromenad, och 1 timme för research och redovisning.

Antal deltagare: Oberoende

Mål: Att eleverna lär sig vissa begrepp relaterade till handel

Metod: Tipspromenad och redovisning/rättning i helklass där de rätta svaren ges och förklaras. Vilka andra ord var svåra att förstå? Diskutera dem i redovisningen.

Faktamaterial till lärare: På Kommerskollegiums webbplats www.kommers.se under fliken "Handelspolitiskt ABC" kan man söka på rubrikorden i övningen.

Uppgift

Gör en tipspromenad med följande begrepp och förkortningar där tre olika svarsalternativ med korta definitioner ingår. Eleverna får gå tipsrundan enskilt eller i grupp. Varje grupp får sedan redovisa ett begrepp/en förkortning inför klassen.

Vad betyder följande begrepp och förkortningar? Välj det alternativ som du tycker stämmer bäst:

- Fråga 1: Merkantilism
 - 1) Att alla länder försöker handla så mycket som möjligt med andra länder.
 - X) Att uppmuntra export men motarbeta import.
 - 2) Att en ekonomi är helt självförsörjande och inte behöver handla med omvärlden.
- Fråga 2: WTO
 - 1) Världshandelsorganisationen
 - X) Världshälsoorganisationen
 - 2) Världstullorganisationen
- Fråga 3: Tekniska handelshinder
 - 1) Det går inte att handla med andra länder via internet.
 - X) De är teoretiska handelshinder.
 - 2) Handelshinder som beror på olika länders regler, som till exempel säkerhetsföreskrifter och miljökrav.

- Fråga 4: Protektionism
 - 1) Handelspolitiska åtgärder för att skydda inhemsk produktion mot konkurrens från importerade varor och tjänster.
 - X) Alla länder handlar fritt med varandra.
 - 2) Ett land är helt stängt från import av varor.

- Fråga 5: EU:s inre marknad
 - 1) Marknaden inom Europas gränser.
 - X) Länder som har ett handelsavtal med EU är medlemmar i inre marknaden.
 - 2) EU:s gemensamma marknad som utgörs av EU:s 27 medlemsstater och Norge, Island och Liechtenstein.

- Fråga 6: Frihandel
 - 1) Det finns ingen tullmyndighet som övervakar import av varor och tjänster mellan länder.
 - X) Hinder för handel, till exempel tullar, har i största möjliga mån tagits bort.
 - 2) Man måste betala minst 50 procent tull på varor från länder utanför EU.

- Fråga 7: Bytesbalans
 - 1) Ett lands export minus import av varor och tjänster.
 - X) Ett land exporterar lika mycket som det importerar.
 - 2) Ett land exporterar och importerar för samma summa som ett annat land.

- Fråga 8: BRIC
 - 1) Ett handelsavtal mellan EU och Nordamerika.
 - X) Förkortning för internationella företag; Buying, Renting, Investing Corporation.
 - 2) Förkortning för länderna Brasilien, Ryssland, Indien och Kina.

- Fråga 9: Tillväxtmarknader
 - 1) Ett uttryck för alla länder som handlar för mer pengar än föregående år.
 - X) En beteckning för länder med snabbt växande ekonomi, som inte hör till gruppen traditionella i-länder
 - 2) Företag som får allt större marknadsandel utomlands.

- Fråga 10: Handelspolitik
 - 1) Vilka spelregler som ska gälla för handel mellan länder.
 - X) En politik som innebär att vissa länder ska kunna handla billigt från fattiga länder.
 - 2) De regler om internationell handel som beslutas om av Förenta Nationerna (FN).

- Fråga 11: Internationell arbetsfördelning
 - 1) Länder och regioner specialiserar sig på olika slags varor och tjänster, beroende på vilka möjligheter och förutsättningar de har.
 - X) Ett avtal mellan Internationella arbetarorganisationen ILO och olika industrialiserade länder i världen, bland annat Sverige, Finland och USA.
 - 2) En överenskommelse mellan EU och FN som reglerar exempelvis löner, arbetstid och pensionsersättning för personer som arbetar utomlands.

- Fråga 12: Handelshinder
 - 1) Flera stora företag konkurrerar med liknande varor.
 - X) Stora variationer i priset på en råvara
 - 2) Regler som stoppar eller krånglar till internationell handel.

Uppgift 3: Handel i min vardag

A/B

Tidsåtgång: Upp till eleven

Antal deltagare: Oberoende

Mål: Att reflektera över hur handel påverkar elevens vardag

Metod: Individuell uppsats/inlämningsuppgift

Uppgift

Eleverna får läsa Kommerskollegiums skrift ”Varför handlar vi med omvärlden” (20 sidor). Eleverna får sedan en skrivuppgift som går ut på att reflektera över hur handel påverkar elevens vardag. Eleven skriver cirka 2-3 sidor som berör frågorna/vissa av frågorna:

A

1. På vilket sätt märker jag den internationella handeln i min vardag?
2. Om Sverige inte handlade med omvärlden, hur skulle min vardag då påverkas?
3. Varför handlar länder med varandra?
4. Varför vill vissa länder ibland försvåra handel med omvärlden?
5. Vad är EU:s inre marknad?

B

6. Hur kan handel skapa ekonomisk utveckling?
7. Hur skiljer sig tjänstehandel från varuhandel?
8. Vilka varor och tjänster exporterar respektive importerar Sverige huvudsakligen?
9. Vilka länder gynnas mest av handel?
10. Vilka problem och utmaningar finns för internationell handel?

Tips på mer material

- Kommerskollegium, Globala handelsmönster 2009
- Kommerskollegium, Lägesrapport 2009

Uppgift 4: EU:s inre marknad

A/B **Tidsåtgång:** 2 lektionstimmar.

Antal deltagare: Helklass, men övningen passar bäst att göra individuellt eller i par.

Mål: Att belysa hur de fria rörligheterna inom EU kan komma in i elevernas vardag. En målsättning är också att eleverna får bekanta sig med möjliga informationskällor där EU-rätten särskilt belyser individers och företags rättigheter och skyldigheter.

Metod: Förslagsvis arbetar eleverna individuellt (alternativt i par) med att leta efter rätta svar på www.youreurope.eu, www.eu-upplysningen.se och www.kommers.se.

Förberedelse: Inga förberedelser krävs mer än att eleverna bör ha tillgång till internet vid lektionstillfället.

A

Den här uppgiften handlar om EU:s inre marknad och vad den fria rörligheten kan betyda i praktiken. EU har avskaffat alla tullar mellan länderna, och är i dag en av de marknader där länderna samarbetar mest, med gemensam lagstiftning, omfattande gränsöverskridande handel och företagande. Det ska vara enkelt att arbeta, studera och bo på EU:s inre marknad, oavsett vilket land man befinner sig i. Redan i dag arbetar 6 miljoner medborgare i ett annat EU-land än sitt eget.

11 frågor om EU:s inre marknad

1. Vad betyder begreppet den inre marknaden?

1. Fri rörlighet för varor och tjänster mellan EU-länderna och Island, Liechtenstein och Norge.
- X. Fri rörlighet för varor, tjänster och personer mellan EU-länderna och Island, Liechtenstein och Norge.
2. Fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer mellan EU-länderna och Island, Liechtenstein och Norge.

2. Vad innebär fri rörlighet?

1. Rätten att bosätta sig i vilket EU-land som helst, hur länge som helst, utan att behöva anmäla sig till någon myndighet.
- X. Att det finns väl utbyggd infrastruktur och bra allmänna kommunikationsmedel, exempelvis tåg, flyg och busslinjer, som förbinder EU-länderna på ett smidigt sätt så att det är enkelt att resa mellan länderna som privatperson, men också för att företagets handel ska fungera smidigt.
2. Varor, tjänster, personer och kapital ska kunna röra sig utan hinder inom EU, på samma villkor som inom sitt hemland.

3. Att fritt kunna resa mellan EU-länder utan att behöva visa pass vid gränsen är ett resultat av det så kallade Schengen-avtalet. Men det finns några länder som inte är med i detta samarbete. Därför måste en EU-medborgare fortfarande gå igenom en passkontroll när han eller hon reser till de länderna. Vilka är länderna som står utanför Schengenavtalet?

- 1. Bulgarien, Cypern, Irland, Rumänien och Storbritannien
- X. Island, Liechtenstein och Norge
- 2. Bulgarien, Cypern och Rumänien

4. Du flyttar till ett annat EU-land för att studera på universitet. Inhemskastudenter betalar 1000 euro per termin för att läsa där. Vad betalar du?

- 1. Jag betalar som svensk student mer än de inhemska eftersom skattebetalarna i det landet inte ska behöva bekosta min utbildning.
- X. Jag betalar lika mycket som inhemska studenter.
- 2. Jag betalar ingenting alls. Jag läser gratis på universitet i Sverige och det gör jag utomlands också.

5. Efter att ha pluggat på svenskt universitet tänker du fortsätta att läsa på ett universitet inom EU. Kan du få din svenska universitetsexamen godkänd?

- 1. Ja, jag behöver bara visa upp ett examensbevis första dagen på det nya universitetet.
- X. Det är inte säkert; varje EU-land ansvarar för sin egen utbildning och jag kan inte kräva att min examen automatiskt blir godkänd.
- 2. Ja, på villkor att jag får examensbeviset översatt till det inhemska språket.

6. Du åker på semester till Cypern och glömmet passet, men har med dig körkortet. Hur går det på Arlanda när du ska checka in?

- 1. Inte alls bra eftersom jag inte får använda körkortet som en resehandling när jag reser till Cypern. Jag skulle ha med mig ett pass eller nationellt ID-kort istället.
- X. Bara bra. Jag behöver inte ta med mig ens körkortet eftersom jag inte behöver någon resehandling när jag flyger inom EU.
- 2. Bara bra. Jag behöver inte ta med mig ens körkortet eftersom jag inte behöver någon resehandling när jag flyger inom Schengen-området.

7. Fri rörlighet för varor är kanske ett bekant begrepp. Men vad innebär det egentligen?

- 1. En vara som säljs i Sverige får i regel säljas till ett annat EU-land, bara tullar och andra avgifter betalats. På så sätt skyddas företag som säljer liknande produkter i det andra landet från alltför hård konkurrens.
- X. En vara som säljs i Sverige får inte per automatik säljas till andra EU-länder.
- 2. En vara som säljs i ett EU-land ska som regel inte hindras från att säljas i andra EU-länder. På så sätt ökar utbudet, konkurrensen och tillväxten.

8. Du ska bo tillsammans med din flickvän i Spanien under sju månader och tar med dig din bil. Vad måste du göra för att få använda bilen i det nya landet?

1. Ingenting. Fri rörlighet för varor gäller och det gäller oavsett hur länge jag är borta från Sverige.
- X. Jag får ta med mig bilen men måste registrera den efter 24 månader i landet.
2. Jag måste registrera bilen i Spanien. Registrering måste göras inom sex månader och sedan måste jag som regel betala skatt i det nya landet.

9. Du har startat egen hårsalong efter plugget, men nu vill du testa om affärerna går bättre i England. Måste du registrera nytt företag i England för att få driva hårsalong där?

1. Ja, alla länder kräver registrering av ett företag för att de ska kunna hålla reda på att man betalar skatt.
- X. Nej, jag får lov att prova min idé under en begränsad tid. Bestämmer jag mig för att fortsätta med min verksamhet i England kan dock myndigheterna i England kräva att jag registrerar mitt företag där.
2. Nej, England kan aldrig kräva att jag registrerar företaget där, det räcker med att företaget är registrerat i Sverige.

10. Du är på tågloff i Europa och har kommit till Belgien. Där ska du ta ut euros på en bankomat. Behöver du betala en speciell uttagsavgift på grund av att du inte har konto i landet du befinner dig?

1. Ja, det kan hända. Banker bestämmer själva om de vill ta ut en avgift för att administrera uttaget i ett annat land.
- X. Nej, gemensamma EU-regler slår fast att uttag i euro och svenska kronor i EU-länderna samt Island, Liechtenstein och Norge, inte får vara dyrare än i hemlandet. Det är dock tillåtet för den svenska banken att ta ut en växlingsavgift om du tar ut i annan valuta än svenska kronor.
2. Ja, alltid. Bankerna har kommit överens om en avgift som alltid tas ut när uttag görs i ett annat land än där kontot finns.

11. Du träffar en rysk kille på tågloff i Italien. Ni bestämmer er för att stanna kvar och börja ett gemensamt liv på en höjd i Toscana. Vad innebär begreppet EU-medborgare om du också har exempelvis svenskt medborgarskap?

1. Jag kan bland annat rösta och kandidera i kommunala val i Italien även om jag inte är italiensk medborgare. Jag är ju EU-medborgare och då räcker det att jag är bosatt i det andra landet.
- X. EU-medborgarskapet ger mig inga rättigheter alls i Italien. Det är i Sverige jag har mina rättigheter som svensk medborgare.
2. EU-medborgarskapet rör bara personer som kommer utanför EU, till exempel min ryska kille. Jag har ju svenskt medborgarskap.

Svar kan hittas på:

Webbplatsen Your Europe (privatpersoner- respektive företagsdelen): www.youreurope.eu

EU-upplysningens webbplats: www.eu-upplysningen.se

Kommerskollegiums faktablad:

Produktregler ska inte hindra handeln med varor inom EU

En gemensam europeisk marknad

www.kommers.se/publikationer

Europeiska kommissionens skrift:

Friheten att röra sig och bo i EU

http://ec.europa.eu/justice/policies/citizenship/docs/guide_free_movement_low_sv.pdf

B

Tidsåtgång: 2 lektionstimmar. 1 lektionstimme för inläsning och utarbetande av svar, 1 lektionstimme för redovisning till andra grupper.

Antal deltagare: Hela klassen

Mål: Att belysa hur de fria rörligheterna kommer in i elevernas vardag och reflektera över hur detta kan påverka dem i olika tänkbara situationer.

Metod: Diskussionsuppgift i grupp (exempelvis 1 uppgift med tillhörande frågor i varje grupp) med minst 4 deltagare i varje grupp. Redovisning görs förslagsvis i helklass.

Förberedelse: Inga direkta förberedelser krävs mer än att hänvisa till de källor som på ett enkelt sätt kan fungera som en bas när eleverna söker svar på frågorna. Webbplatser som är särskilt användbara är www.youreurope.eu och www.eu-upplysningen.se.

Uppgifter för gruppdiskussion:

1. Du funderar på att söka jobb, inte bara i Sverige utan också i andra EU-länder. Men vad händer om du tar ett jobb i ett annat EU-land. Diskutera hur den fria rörligheten påverkar

1. din arbetslöshetsersättning
2. din sjukförsäkring
3. din pension
4. din examen från högskola eller yrkesbevis
5. din rätt att uppehålla dig i det nya landet

Kan du komma på fler situationer som påverkas av principen om fri rörlighet inom EU?

2. Du åker på en veckas semester till Bulgarien. Diskutera hur reglerna för den inre marknaden och principerna om den fria rörligheten påverkar...

1. inresan i landet
2. möjligheten att köpa taxfree i anslutning till resan
3. förutsättningarna för att få sjukvård i Bulgarien
4. priserna för mobilsurfande med svensk operatör i Bulgarien samt priserna för mobilsamtal hem
5. dina rättigheter om ditt flyg blir inställt
6. förutsättningarna för att ta med din hund

Kan du komma på fler situationer som påverkas av principen om fri rörlighet inom EU?

3. Du har utbildat dig till apotekare och vill börja jobba i Belgien. Diskutera hur reglerna för den inre marknaden påverkar...

1. om du kan få din apotekarexamen erkänd eller inte
2. din rätt att över huvud taget jobba i Belgien
3. din rätt att uppehålla dig i Belgien

Kan du komma på fler situationer som påverkas av principen om fri rörlighet inom EU?

4. Du har uppfunnit ett nytt skidlås som du säljer i Sverige. Nu vill du börja sälja till Italien. Diskutera hur den inre marknads regler för fri rörlighet inverkar i följande situationer...

1. din skyldighet att betala tull vid gränsen till Italien
2. italienska myndigheter kräver att du låter utföra tester av skidlåset innan du får sälja i landet.
3. italienska myndigheter kräver att ditt skidlås ska ha en CE-märkning

Kan du komma på fler situationer som påverkas av principen om fri rörlighet inom EU?

5. Du ska gå igenom en 3-årig utbildning i Polen. Diskutera vad du har för rättigheter som EU-medborgare.

Exempelvis när det gäller

1. tillträde till utbildningen
2. avgifter till universitetet
3. studiemedel
4. möjligheten att få dina svenska studiemeriter erkända
5. möjlighet att få sjukvård som studerande.
6. din rätt att uppehålla dig i Polen

Kan du komma på fler situationer som påverkas av principen om fri rörlighet inom EU?

Uppgift 5: Världshandelsorganisationen WTO

A/B **Tidsåtgång:** Cirka 2 timmar, kan delas upp på två lektionstillfällen

Antal deltagare: Oberoende

Mål: Att ge eleverna mer kunskap om Världshandelsorganisationen samt att eleverna får diskutera och ta ställning i frågor som berör WTO.

Metod: Undersöka & diskutera. Låt eleverna söka information och svar på internet eller använd Kommerskollegiums skrift "WTO - Basfakta och knäckfrågor".

Uppgift

Steg 1

A

- Undersök och fyll i de uppgifter som saknas i texten:

Världshandelsorganisationen, WTO, består av cirka _____ medlemmar och täcker ungefär _____ procent av världshandeln. WTO startade sin verksamhet år _____ men redan år _____ trädde tullavtalet GATT i kraft, som reglerar handel med _____. Tjänsteavtalet _____ slöts år _____. Ett tredje avtal, TRIPS, handlar om _____, till exempel patent och upphovsrätt. Tre huvudavtal i WTO är alltså _____, _____ och _____. De internationella handelsförhandlingarna i WTO kallas för _____. Det var i den sjätte förhandlingsrundan, som kallas för _____, som man beslutade att bilda en världshandelsorganisation. De flesta beslut i WTO fattas i samförstånd, genom den så kallade _____. WTO-medlemmarnas handelsministrar möts minst vartannat år i en stor konferens. Mellan konferenserna är _____ det högsta beslutande organet i WTO. En stor ekonomi som länge förhandlat om medlemskap och nyligen blev medlem i WTO är _____.

Steg 2

B

Diskutera följande:

- Vilken kritik finns mot WTO? Vad tycker du om den?
- Hur tror du att handel mellan länder skulle se ut om inte WTO fanns?
- Behandlas alla länder lika i WTO?
- Vem gynnas av att det finns regler för världshandeln?
- Kan utveckling främjas genom WTO?

Tips för information om WTO:

Kommerskollegium har en skrift om WTO: ”WTO – Basfakta och knäckfrågor”

<http://www.kommers.se/publikationer/WTO---BASFakta-och-knackfragor/>

WTO:s webbplats (på engelska): www.wto.org

Uppgift 6: Handelspolitik

B **Tidsåtgång:** 1 timme förberedelser, 2 timmar för uppgiftens första steg och 2 timmar för uppgiftens andra steg.

Antal deltagare: 36 (minst 4 i varje grupp), eller välj ut vissa aktörer i övningen som representeras.

Mål: Att belysa olika effekter av handel och få eleverna att reflektera över hur handel påverkar olika aktörer i ekonomin. Att visa på att handelspolitik är mycket annat än bara tullar.

Metod: Diskussionsuppgift i grupp, redovisning i helklass

Förberedelse: Introduktion till ämnet genom föreläsning om internationell handel. I föreläsningen är det bra att prata om vad producenter och löntagare är, och diskutera vad de grupperna har för intressen. Då kan läraren även introducera de begrepp som återfinns i övningen, till exempel exportsubventioner.

Uppgift

I en förenklad värld handlar två länder med varandra. Vi kallar dem för land Alfa och land Beta.

Land Alfa är ett rikt, stort och politiskt inflytelsefullt land. Land Alfa exporterar mycket verkstadsprodukter och importerar mycket råvaror. Det finns även några få bönder i Alfa.

Land Beta är ett litet, fattigt och inte särskilt politiskt inflytelserikt land. Beta exporterar mycket jordbruksprodukter, råvaror och textilier. Beta importerar verkstadsprodukter.

Eleverna delas in i **grupper** (se nedan) och tilldelas en roll och ett land, till exempel konsument i Alfa eller bonde i land Beta. Grupperna får sen resonera kring hur ett antal **förändringar** påverkar dem. Eleverna kan uppmanas att tänka på effekter på både kort och lång sikt.

Som hjälp att få igång diskussionen kan grupperna ges följande frågor att ta ställning till:

Producenter (1-4): Hur påverkas konkurrensen och möjligheten för mig att sälja mina produkter på det egna landets marknad? Hur påverkas konkurrensen och mina möjligheter på exportmarknaden?

Hur påverkas kostnaden för mina insatsvaror (råvaror, arbetskraft, ev. kapital?)

Arbetsstagare(5-7): Hur påverkas min lön på kort sikt? Minskar eller ökar mina möjligheter att behålla mitt jobb på kort och lång sikt?

Konsumenter (8-9): Hur påverkas priset på de varor jag vill köpa? Hur påverkas utbudet på kort och lång sikt?

En avgränsning finns i att bara land Alfa och Beta handlar med varandra, men den som önskar kan lägga till en världsmarknad för att visa att bilden då blir långt mer komplex.

Samtliga aktörer påverkas också indirekt av hur samhället som helhet förändras, där till exempel minskade skatteintäkter kan ge försämrade välfärdstjänster. En diskussion om strukturomvandling och skyddsnet för arbetstagare kan bli aktuell.

Steg 1

Klassen delas in i följande **grupper**:

1. Bonde i land Alfa
2. Ägare av industri i land Alfa
3. Bonde i land Beta
4. Ägare av textiltillverkning i land Beta
5. Anställd inom jordbruket i land Alfa
6. Anställd på verkstadsfabrik i land Beta
7. Anställd inom råvarusektorn i land Beta
8. Konsument i land Alfa
9. Konsument i land Beta

Grupperna tar ställning till följande **förändringar**:

1. *Tullarna* för kläder höjs kraftigt i land Alfa för att vissa textilproducenter i land Alfa kräver minskad import av textilprodukter. Hur påverkas din aktör? Diskutera i gruppen!
2. *Tullarna* för telekomutrustning minskas kraftigt i land Beta. Hur påverkas din aktör? Diskutera i gruppen!
3. Land Beta inför *exportskatter* på metaller. Hur påverkas din aktör? Diskutera i gruppen!
4. Land Alfa inför *exportsubventioner* för mejeriprodukter. Hur påverkas din aktör? Diskutera i gruppen!
5. Land Beta uppmuntrar sina invånare att köpa mer lokalt producerade bilar. Hur påverkar det din aktör? Diskutera i gruppen!
6. Människor i land Alfa konsumerar mer skjortor än tidigare. Hur påverkas din aktör? Diskutera i gruppen!
7. I land Beta växer sig pappersindustrin allt större. Hur påverkar det din aktör? Diskutera i gruppen!

Steg 2

Följande frågor diskuteras med lärarledning i helklass:

- Vad har grupperna kommit fram till? Jämför de olika effekterna för olika aktörer.
- Spelar de ovanstående scenarierna någon roll för företag? Är det olika effekter för stora respektive små företag?
- Vilka grupper gör sin röst hörd i handelspolitiska frågor i EU?
- Vilka grupper gör sin röst hörd i handelspolitiska frågor i andra länder?
- Hur ska makthavare avgöra hur mycket olika intressen ska få komma till tals?
- Hur kan de olika scenarierna påverka miljön?

Tips för research

- På Kommerskollegiums webbplats under fliken ”Handelspolitiskt ABC” kan man söka på orden som är skrivna i *kursiv stil*.

Uppgift 7: Varför handel?

B **Tidsåtgång:** cirka 1 timma för övningen, cirka 1 timma föreläsningstid

Antal deltagare: 15 och uppåt. Dela gärna upp klassen i tre grupper, som får fem varor/tjänster vardera.

Mål: Att få eleverna att reflektera över hur handelsmönster i världen ser ut, varför vi handlar och vilken effekt export och import har i vardagen.

Metod: Diskussionsövning

Faktamaterial till lärare: ”Globala handelsmönster”, Kommerskollegium 2010

Uppgift

Steg 1

Skriv följande saker på lappar (antalet lappar och grupper kan varieras efter antalet elever):

Byggtjänst

Kaffebönor

T-shirt

Bil

Hårklippning

Socker

Medicin

Skor

IT-support

Oxfile

Choklad

Rostat kaffe

Dela ut lapparna så att varje deltagare/grupp får en eller flera produkter.

Diskutera utifrån den produkt du har skriven på lappen:

1. Var kan den här produkten komma ifrån? Världsdel? Land? Kan den komma från flera länder (så kallad produktionsfragmentering)?
2. Varför produceras produkten just där?
3. Hur påverkar internationell handel mitt val av produkten?
4. Är produkten viktig för svensk export eller import?
5. Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till produkten påverkas?
6. Om man ser på handel i stort, är export eller import viktigast för ett lands ekonomi?

Steg 2

Återsamlas i helklass och gå igenom gruppernas svar. Finns det några oklarheter eller frågor? Följ gärna upp övningen med en föreläsning om grunderna för internationell handel (exempelvis kapitel 3, "Varför uppstår internationell handel", i Internationell ekonomi från Gleerups förlag).

Ta gärna upp följande saker:

- Specialisering och produktionsfragmentering: Produktionen är fragmentiserad inom många sektorer, vilket är möjligt tack vare handel. Ett exempel på detta är en bil där olika delar produceras i olika länder.
- Olika produkter i samma kedja, där ett land producerar och exporterar råvaran/insatsvaran, och ett land förädlar råvaran/insatsvaran, exempelvis kakaoböner – choklad.
- Produkter som produceras på flera olika ställen i världen av helt olika skäl. Ett exempel på detta är socker som i EU i hög grad produceras på grund av subventioner, men som i minst utvecklade länder (så kallade MUL) i vissa fall produceras på grund av förmånligt tillträde till EU-marknaden sedan lång tid tillbaka. I Brasilien produceras i stället socker på grund av en så kallad komparativ fördel för sockerproduktion. En utförlig beskrivning av vad som påverkar just sockerproduktionen finns i bilaga 1.

Uppgift 8: Handel och hållbar utveckling

B **Tidsåtgång:** cirka 30 minuter övning och 30 minuter föreläsning

Antal deltagare: Helklass

Mål: Att öka kunskapen om relationen mellan handel och hållbar utveckling genom att ta upp olika aspekter av ämnet.

Metod: Värderingsövning

Faktamaterial till lärare: I bilaga 2 i slutet av den här handledningen finns en introduktion till handel och hållbar utveckling.

Övningen syftar till att starta diskussion i klassrummet om hur handel mellan länder påverkar förutsättningarna för en hållbar utveckling. Eleverna får träna sig i att ta ställning, reflektera över beteenden och pröva sina egna åsikter. Värderingsövningen kan förslagsvis göras i form av en 4-hörns-övning. Det är viktigt att du som leder övningen inte själv tar ställning.

Varje hörn i rummet motsvarar ett påstående. Låt eleverna reflektera över vilket påstående som bäst motsvarar deras åsikt, och ställa sig i det hörnet.

Uppgift

Steg 1

Läs upp påståendena/frågorna nedan. Eleverna får ta ställning till ett påstående genom att ställa sig i det hörn som bäst passar in på vad de tycker. De som ställt sig i samma hörn diskuterar med varandra. På vilket sätt motiverar man sitt svar? Kan man ge exempel? Eleverna får på så sätt pröva sitt ställningstagande. Kanske finner de fler argument som stärker deras ställningstagande, kanske ångrar de sig. Då är det tillåtet att byta åsikt och hörn. Be slutligen någon/några från varje hörn att berätta för hela gruppen varför de ställt sig i just det hörnet.

- a) Låt eleverna ta ställning till påståendet: ***En liberal handelspolitik leder till ökad tillväxt och minskad fattigdom.***

Hörn 1: Ja, så kan det vara. Handel leder till mer effektivt resursutnyttjande och ökad tillväxt. Men flera faktorer påverkar hur det ökade välståndet sprids, till exempel hur ett lands fördelningspolitik ser ut och vilka ägarstrukturer som finns.

Hörn 2: Nej. Det finns inga starka bevis för att en liberal handelspolitik är bättre för tillväxten än en politik som skyddar egna industrier från utländsk konkurrens.

Hörn 3: Nej. En liberal handelspolitik leder till tillväxt men det gynnar mest de rika och de som äger produktionsfaktorer – till exempel land eller kapital.

Hörn 4: Eget svar

- b) Låt eleverna ta ställning till påståendet: ***Liberalisering av handel mellan länder påverkar jämställdheten mellan kvinnor och män.***

Hörn 1: Ja, mest negativt

Hörn 2: Ja, mest positivt

Hörn 3: Nej, inte alls

Hörn 4: Eget svar

- c) Låt eleverna ta ställning till påståendet: **Länder med sämre arbetsvillkor – till exempel inga eller dåliga regler för minimilöner, maximal arbetstid eller förbud mot barnarbete – är bättre på att locka till sig företagsinvesteringar.**

Hörn 1: Ja – vilket är negativt eftersom länder för att kunna konkurrera pressar ner arbetsvillkor.

Hörn 2: Ja – vilket är positivt eftersom länder med onödigt strikta arbetsvillkor tvingas ändra sig för att konkurrera.

Hörn 3: Nej – var företag bestämmer sig för att etablera sig styrs främst inte av arbetsvillkor utan av andra saker som påverkar dess kostnad (t ex skydd för patent och närhet till marknader).

Hörn 4: Eget svar

- d) Låt eleverna ta ställning till påståendet: **Handel mellan länder påverkar miljön.**

Hörn 1: Ja, mest negativt

Hörn 2: Ja, mest positivt

Hörn 3: Nej, inte alls

Hörn 4: Eget svar

- e) Låt eleverna ta ställning till frågan: **Vad i vår konsumtion av varor tror du påverkar miljön mest negativt?**

Hörn 1: Transporter

Hörn 2: Produktion

Hörn 3: Förpackningar

Hörn 4: Eget svar

Steg 2

Efter värderingsövningen är det bra att fortsätta lektionen med en föreläsning om handel och hållbar utveckling. Hur kan handel bidra till en hållbar utveckling? I bilaga 1 i slutet av den här handledningen ges förslag på vad du kan ta upp under en sådan föreläsning.

Uppgift 9: Handelspolitik och hållbar utveckling

B **Tidsåtgång:** Förberedande föreläsning cirka 2 timmar. Övningen cirka 2 timmar. Övningen passar till exempel bra att arbeta med under en temadag eller liknande.

Antal deltagare: Helklass

Mål: Att belysa olika åsikter om handel och utveckling

Metod: Debattövning

Faktamaterial till lärare: ”Varför handlar vi med omvärlden?”

”WTO – Basfakta och knäckfrågor” ”Hur kan WTO-förhandlingarna främja utveckling?”

Förberedelse: Läraren ger en introduktion till begreppen som är med i övningen, till exempel frihandel och WTO. Vad är utvecklingsländer och vad är utvecklade länder? Finns det skillnader inom de landgrupperna?

Uppgift

Steg 1

Dela in eleverna i fyra grupper:

- Rikt land
- Fattigt land
- Biståndsorganisation
- Näringslivsorganisation.

Två till fyra elever i varje grupp utses till debattörer. Ge eleverna en timme för att förbereda sig; att ta reda på vilka argument och ståndpunkter som deras aktör har.

En mindre grupp elever utses till debattledare. Debattledarna läser på om de olika aktörernas argument för att kunna styra och bryta debatten samt be om utvecklande resonemang. Utgå från följande områden:

- **Frihandel**

Vad tycker er grupp om frihandel? Argument för och emot? Hur påverkas olika delar av samhället av ökad eller minskad frihandel?

- **WTO**

Vad tycker er grupp om WTO? Vilka fördelar och problem ser man med WTO? Vad tycker ni om så kallade multilaterala avtal, bilaterala avtal, plurilaterala avtal?

- **TRIPS**

Vad tycker er grupp om TRIPS? Vad tycker ni om immaterialrätt? Vad tycker ni om tillgång till mediciner, utsäde, konkurrenskraft, incitament för forskning och utveckling?

Steg 2

Genomför debatten med de fyra debattörerna; en från varje grupp. Debattledarna styr debatten så att alla aktörer får möjlighet att framföra och utveckla sina ståndpunkter. Några inledande frågor för debattledaren att ställa till respektive aktör kan vara följande:

- Vad anser ni om frihandel?
- Vad tycker ni om WTO?
- Hur ser ni på TRIPS?

Debattledaren skapar debatt mellan de olika aktörerna och ser till så att aktörerna utvecklar sina resonemang och motiverar sina ståndpunkter.

Tips på material inför debattövningen:

Kommerskollegiums rapporter och utredningar:

<http://www.kommers.se/publikationer/>”Varför handlar vi med omvärlden?”

”WTO – Basfakta och knäckfrågor”

”Ekonomiska partnerskapsavtal mellan EU och AVS-länderna”

”Hur kan WTO-förhandlingarna främja utveckling?”

Världshandelsorganisationen:

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm

”WTO In Brief”

”Understanding the WTO”

”10 Benefits of the WTO Trading System”

”10 Common Misunderstandings about the WTO”

Diakonia:

<http://www.diakonia.se/sa/node.asp?node=307>

Forum Syd:

Artiklar och rapporter finns på https://www.forumsyd.org/Default_ForumSyd.aspx?id=2010
till exempel

”Introduktion till Världshandelsorganisationen WTO”

”Introduktion till EPA-avtalen”

Svenskt Näringsliv:

http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/eu_internationellt/

eller sök efter titlar i sökfältet på www.svensktnaringsliv.se ”Uppslaget - Frihandel”

”Frihandel för tillväxt och välfärd”

Bakgrundstext 1.

Produkter som produceras på flera olika ställen i världen – exemplet socker

Det kan finnas olika skäl till att ett land producerar en jordbruksprodukt, vilket diskuteras i korthet nedan. Som exempel används socker. Socker kan framställas dels av sockerrör som odlas i tropiska och subtropiska klimatzoner, dels av sockerbetor som kan odlas i kallare klimat. Alltså är det möjligt att odla ”sockergrödor” i många länder i världen och odling förekommer både i många utvecklingsländer och i utvecklade länder. Enligt FN:s fackorgan för jordbruksfrågor FAO:s statistik svarade utvecklingsländer för tre fjärdedelar av världens sockerproduktion. Den allra största aktören på världsmarknaden är Brasilien som står för hälften av världsexporten. Andra viktiga exportörer är Indien, Thailand, Kina, USA, EU, Ryssland och Australien.

Konkurrenskraftig produktion: Vissa länder producerar socker för att de har en komparativ fördel för att producera denna vara. Det kan bero på att klimatet passar bra för att odla sockerrör, att priset på odlingsmark är lågt, att investeringar har gjorts för att öka produktiviteten eller något annat (låga lönekostnader är viktiga om produktionen är arbetskraftsintensiv). Brasilien – som odlar sockerrör – är ett exempel på ett land som är mycket konkurrenskraftigt när det gäller socker.

Subventionerad produktion: I en del länder är jordbruksproduktion ett resultat av olika typer av subventioner eller regleringar av marknaden. Det gäller framför allt i utvecklade länder. Produktionen kan vara subventionerad genom olika typer av direkta subventioner eller genom att staten reglerat marknaden så att det inhemska priset på produkten är högre än vad priset är på världsmarknaden. I det senare fallet får producenterna alltså bättre betalt än de skulle ha fått på en marknad utan regleringar. Produktionen kan på så sätt vara lönsam även om den inte är konkurrenskraftig i ett internationellt perspektiv. EU har en starkt reglerad sockermarknad och oftast höga priser jämfört med världsmarknadspriset. Hur mycket socker som produceras i EU regleras av produktionskvoter för varje medlemsstat, importen begränsas med hjälp av mycket höga tullar¹. En del socker exporteras också med hjälp av exportbidrag. Exportbidrag används under perioder med låga världsmarknadspriser för att exporten ska bli mer lönsam. När priserna är höga är bidragsbeloppet noll. Trots att stora delar av EU har dåliga förutsättningar för att producera socker till ett konkurrenskraftigt pris så producerar EU mycket socker, ungefär 10 procent av världproduktionen. Om EU skulle avreglera sin sockermarknad skulle produktionen på sikt minska drastiskt.

Förmåner på exportmarknaden: Vissa utvecklingsländer som inte är så konkurrenskraftiga producerar och exporterar socker även om de inte har tillgång till några inhemska subventioner. I vissa fall beror det på att de har fördelaktigare villkor vid export till EU-marknaden än andra mer konkurrenskraftiga exportörer som till exempel Brasilien, eftersom brasilianskt socker drabbas av tullkostnader. De minst utvecklade länderna har bland annat fördelaktiga exportvillkor till EU-marknaden eftersom de har tullfritt tillträde för sina varor.

Socker produceras i många utvecklingsländer som tidigare varit kolonier till vissa av EU:s medlemsstater. Den gruppen länder kallas ibland för AVS-länder (där AVS är förkortning

¹ Med undantag för import från de minst utvecklade länderna och AVS-länderna som är tullfri. Vidare finns möjlighet att importera vissa bestämda kvantiteter tullfritt inom ramen för tullkvoter.

för Afrika, Västindien, Stilla havet, men det är bara 78 av länderna i de tre områdena som ingår i gruppen). Ett skäl till att sockerproduktionen i AVS-länderna är stor är att de europeiska kolonialmakterna introducerade odling av socker i sina kolonier för att säkra tillgången till socker (som var en eftertraktad vara). Många utvecklingsländer har fortsatt att producera socker trots att de inte är särskilt konkurrenskraftiga producenter. Detta har varit möjligt genom att EU under lång tid har erbjudit vissa utvecklingsländer förmånliga villkor för export till EU-marknaden (både tullfrihet och under lång tid garanterade priser). Även om dessa länder alltså har högre produktionskostnader för socker än till exempel Brasilien kan de ändå sälja sitt socker till EU.

Om EU skulle sänka sin mycket höga tull på socker blir det svårare för de minst utvecklade länderna och AVS-länderna att sälja sitt socker till EU eftersom deras fördel (tullförmåner) minskar. Detta innebär att ett motstånd mot tullsänkningar för socker inte bara finns bland de som producerar socker inom EU utan även i de minst utvecklade länderna eller i AVS-länder som exporterar socker till EU.

Bakgrundstext 2. Internationell handel och hållbar utveckling

Hållbar utveckling står högt på den globala politiska agendan. Begreppet hållbar utveckling brukar härledas till Brundtlandkommissionens definition:

”En utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.” Hållbar utveckling brukar ofta delas in i tre dimensioner och innebär att utvecklingen ska vara:

- Ekonomiskt hållbar
- Socialt hållbar
- Miljömässigt hållbar

Hållbar utveckling är inskrivet som ett övergripande mål för WTO:s verksamhet och har fått ökad betydelse även i andra handelsförhandlingar. Denna text förklarar vissa samband mellan internationell handel och de tre dimensionerna av hållbar utveckling.

Den ekonomiska dimensionen – handel, inkomster och tillväxt

Handel är ett viktigt verktyg för att öka välfärden. När länder öppnar för handel kan de specialisera sin produktion av varor och tjänster till de områden där de har relativt sett bäst förutsättningar. Att länder importerar de varor och tjänster som andra länder är relativt sett mer effektiva i att producera resulterar i effektivitetsvinster. Det kallas för teorin om komparativa fördelar och innebär att alla länder tjänar på att öppna för internationell handel.

Internationell handel ökar länders produktionsmöjligheter genom specialisering, stordriftfördelar och större marknader. En ökad öppenhet kan resultera i inflöde av utländska direktinvesteringar, teknik- och kunskapsöverföring samt ett mer varierat utbud och lägre priser för konsumenter och producenter genom ökad konkurrens. Alla dessa effektivitetsvinster gör att handel skapar förutsättningar för ökade inkomster, ökad välfärd och ekonomisk tillväxt. Tillväxt är i sin tur nödvändigt för utveckling.

Hur den sammanlagda effekten av internationell handel ser ut beror på hur effektivitetsvinsterna fördelas. Enbart handelsliberaliseringar är ofta inte tillräckligt för att skapa ekonomisk tillväxt, men det är ofta en viktig pusselbit.

Det finns stora skillnader i hur internationell handel påverkat länder och regioner. Flera asiatiska, latinamerikanska och östeuropeiska länder är på väg att komma ifatt västvärlden ekonomiskt, vilket leder till minskade klyftor mellan vissa länder. De så kallade BRIC-länderna; Brasilien, Ryssland, Indien och Kina, spelar en allt viktigare roll i världshandeln. Samtidigt halkar andra fattiga länder efter, främst i Afrika, vilket gör att inkomstskillnaderna ökar. Handel bidrar till att skapa ekonomiska resurser och ökade inkomster. Hur handel påverkar inkomstfördelningen varierar däremot inte bara från land till land utan även över tid.

Handelsliberaliseringar leder också till omställningar i ekonomin, så kallad strukturanpassning. Det innebär att, även om ekonomin som helhet vinner på ökad specialisering genom handel, finns det grupper som förlorar, åtminstone på kort sikt. Grupper påverkas olika och man brukar tala om effekter för konsumenter, producenter, löntagare, kapitalägare och markägare. Grupper inom sektorer som expanderar till följd av

ökad specialisering tjänar på ökad öppenhet, medan andra sektorer kan slås ut av internationell konkurrens.

Generellt sett är de potentiella ekonomiska vinsterna från handel större än de potentiella kostnaderna, vilket gör det möjligt att kompensera dem som förlorar. Att öppna upp en ekonomi *gradvis* genom handelsliberaliseringar kan vara av vikt för att minimera kostnaderna och låta ekonomin anpassa sig till de nya förutsättningarna.

Den sociala dimensionen – handel och fattigdom, jämställdhet och arbetsvillkor

Det finns forskning som visar att när ekonomisk tillväxt leder till ökad ojämlikhet kan det resultera i en ökad **fattigdom**. Det betyder att effekten av en ökad tillväxt på ett land med en mer jämlik fördelning av tillgångar, allt annat lika, borde leda till större fattigdomsminskning jämfört med länder som har en mer ojämlik fördelning. Detta är emellertid inte ett klarlagt samband eftersom sambandet mellan ojämlikhet och ekonomisk tillväxt inte är entydigt. Vissa länder har vuxit snabbare då de har haft en mer ojämlik inkomstfördelning. Det motsatta har också förekommit.

Relaterat till fattigdom är också frågor rörande hunger och livsmedelsbrist. Genom handel kan länder eller regioner där livsmedelsbrist uppstått p.g.a. torra, missväxt, översvämningar eller andra naturkatastrofer köpa livsmedel från andra länder eller regioner. Omvänt gör en strävan mot självförsörjning på livsmedel och undandragande från internationell handel med livsmedel ett land mer utsatt i händelse av en oförutsedd missväxt eller naturkatastrof.

Fördelningen av resurser mellan män och kvinnor påverkar också möjligheterna till hållbar ekonomisk tillväxt. Det finns empiriska belägg för att när kvinnor i större utsträckning har hand om hushållsinkomsterna i fattiga länder tenderar hushållsinkomster att öka. Därför är **jämställdhet** en faktor av vikt för att nå hållbar utveckling. Vidare leder diskriminering av kvinnor eller minoriteter till ekonomisk ineffektivitet och hindrar social utveckling då deras kapacitet inte tas till vara då de inte kan välja fritt bland yrken och ekonomiska sektorer. Skillnader mellan män och kvinnor kan påverkas av djupt rotade kulturella och traditionella aspekter som får uttryck i sociala, politiska och ekonomiska strukturer.

Handelsliberaliseringar påverkar kvinnor och män i huvudsak genom tre effekter, nämligen förändring i arbetsstruktur och löner; förändring i priser och konsumtionsmönster; och förändring i finansiering av sociala utgifter. Det påverkar män och kvinnors respektive roller i samhället, och som ekonomiska aktörer, och på så vis länkas handel och genus samman.

I stor utsträckning arbetar män inom inkomstbringande yrken, till exempel med odling av grödor för försäljning. Kvinnor arbetar i stället ofta i hushållet där arbetet överlag är obetalt, exempelvis med barnuppfostran, hushållsarbete eller jordbruk för självhushållning. Handel kan därmed påverka kvinnors och mäns villkor på olika sätt.

Att handel påverkar de sociala, ekonomiska och kulturella villkoren för kvinnor och män är uppenbart; vissa sektorer möter konkurrens från import, andra sektorer expanderar när handeln liberaliseras. Ökad handel gynnar troligen kvinnor överlag eftersom kvinnor i större utsträckning än män återfinns i exportorienterad lättare tillverkningsindustri (exempelvis textil och elektronik). Kvinnor har i många länder gynnats av fler arbetstillfällen som en följd av expanderade exportsektorer. Å andra sidan finns det en risk att kvinnor sämre än män kan anpassa sig till de omställningseffekter som kan följa av handelsliberaliseringar på grund av att de har sämre utbildning och träning och tillgång till resurser.

Hur villkoren påverkas är det däremot svårt att dra några enkla slutsatser om. Nya branscher och arbetstillfällen kan följa av en liberaliserad världshandel vilket kan påverka inkomstfördelningen mellan män och kvinnor. Utländska direktinvesteringar har många

gångar en direkt effekt på arbetsmarknader och arbetsvillkor vilket påverkar förutsättningarna för män och kvinnor. Migrationsarbete som också följer av globaliseringsprocessen har sannolikt skilda effekter på kvinnors och mäns villkor. I en rapport från Högscoleverket framhålls det att det går att konstatera att kvinnor i allmänhet har fått en högre levnadsstandard till följd av ökad handel, även om det inte går att fastställa om den ekonomiska jämställdheten mellan män och kvinnor har ökat eller minskat.

Förutom att handelsliberaliseringar gör att ett land öppnas upp för internationell konkurrens påverkas även landets tullintäkter. I utvecklingsländer är tullintäkter ofta en viktigare inkomstkälla för staten än i utvecklade länder. Minskade tullintäkter kan föra med sig svårigheter att finansiera t ex utbildning och sjukvård, vilket gör att handelsliberaliseringar kan behöva åtföljas av skatte- eller tullintäktsreformer i syfte att kompensera för bortfallet.

Kopplingen mellan **handel och arbetsvillkor** har länge varit en tvistefråga inom handelspolitiken multilateralt. Diskussioner om arbetsvillkor inom ramen för handelspolitik handlar ofta om FN organet Internationella arbetsorganisationen, ILO:s konventioner om grundläggande arbetsvillkor². Kontroversen kring kopplingen mellan handel och arbetsvillkor handlar dels om moraliska argument för att främja ILO:s konventioner om arbetsvillkor inom ramen för handelsförhandlingar, dels om ekonomiska argument kring risken för kontraproduktiva effekter som konsekvens av ökad protektionism, något som skulle slå mot fattigare länder. Vidare pågår det en debatt kring om sämre arbetsvillkor innebär en konkurrensfördel, vilket skulle kunna leda till en allmän sänkning av standarder. Det saknas dock empiriskt stöd för en sådan uppfattning vad gäller de grundläggande arbetsvillkoren, eftersom de inte inkluderar bestämmelser om minimilöner eller arbetstid.

Det finns en koppling mellan arbetsvillkor och ekonomisk utveckling. Länder kan öka ekonomisk effektivitet genom att uppfylla grundläggande arbetsvillkor. Samtidigt kan nya institutioner och efterlevnad av regelverk, som grundläggande ILO-konventioner, innebära kostnader för fattiga länder. Eftersom det finns risk att fattigare länder drabbas av dold protektionism, vilket får kontraproduktiva effekter för global hållbar utveckling, är det viktigt att alltid analysera varje enskilt lands specifika förutsättningar. Det talar för att det är nödvändigt att föra en diskussion kring bättre alternativ till påtryckningar än just handelsavtal, exempelvis genom en politisk dialog.

Den miljömässiga dimensionen – handel och miljö

Internationell handel kan ha både positiva och negativa miljöeffekter. Direkta effekter kan uppkomma i form av ökade föroreningar till följd av ökat antal transporter. Varuhandel medför oundvikligen transporter, men effekten på miljön beror framför allt på vilket transportsätt som ökar. Cirka 90 procent av all handel sker med sjötransporter. Internationella sjötransporter står för runt 2,7 procent av världens samlade koldioxidutsläpp (och en ännu mindre andel om alla mänskligt orsakade växthusgasutsläpp är medräknade). Vägtransporter orsakar större klimatpåverkan vilket medför att en kortare transport inte behöver vara bättre för klimatet än en längre transport, det är transportsättet som spelar stor roll. Dessutom sker generellt sett huvudparten av en varas växthusgasutsläpp i produktionen, och inte transporten. Eftersom utsläppen från produktionen kan skilja sig avsevärt mellan olika länder kan i vissa fall en vara som har transporterats långt ändå vara mindre skadlig för

² De grundläggande arbetsvillkoren består av åtta ILO-konventioner som fackföreningsfrihet, eliminering av slavarbete, effektivt förbud av barnarbete och icke-diskriminering ("Deklarationen om grundläggande principer och rättigheter i arbetslivet och dess uppföljningsmekanism.")).

klimatet än en närproducerad. En svensk tomat som har odlats i ett fossilbränsle driven växthus kan till exempel vara en värre miljöbov än en importerad, frilandsodlad tomat från Spanien.

Därför måste man väga de negativa miljöeffekterna av transporter mot de positiva effekterna av ett mer effektivt resursutnyttjande som handel främjar, nämligen att varor produceras i första hand där det finns bäst förutsättningar. Vi kan alltså få tillgång till varor som har producerats på ett sätt som är bättre för miljön än vad som är möjligt lokalt.

Andra, indirekta, miljöeffekter av handel är (ännu) svårare att överblicka. Handel kan leda till att miljövänliga eller miljöfarliga varor, tjänster och tekniker sprids. Det kan till exempel vara ett viktigt instrument för teknologiöverföring till utvecklingsländer och att förnybar energi eller mer energieffektiva varor sprids mellan länder. Handel leder också till att sektorer växer eller krymper och miljöeffekten av detta beror på produktionens miljöegenskaper. Eftersom handel hänger nära samman med tillväxt kan det finnas indirekta effekter, exempelvis beroende på nya konsumtionsmönster, på miljön. Samtidigt möjliggör handel alltså ett mer effektivt resursutnyttjande genom att länder får möjligheter att specialisera sig. Att ta bort miljöskadliga subventioner och andra handelsstörande åtgärder kan ge både ekonomiska och miljömässiga fördelar.

Det är också viktigt att komma ihåg att handel förstärker underliggande mekanismer. Om till exempel produktionen av en vara är dålig för miljön bör detta i första hand inte åtgärdas genom handelspolitik utan genom miljöpolitik.

Det grundläggande problemet med miljöresurser är att priser sällan reflekterar de sanna kostnaderna, i form av negativ miljöpåverkan, som produktion eller konsumtion av en vara eller tjänst faktiskt innebär. I avsaknad av effektiv miljöpolitik och lagstiftning betalar den som förorenar sällan kostnaden för miljöförstöring och konsumenterna har inte fullkomlig information. Resursfördelningen mellan exempelvis olika typer av varuproduktion blir då snedvriden, eftersom utbud och efterfrågan är baserat på "felaktiga" priser. En ineffektiv resursfördelning brukar kallas för "marknadsmislyckande" och kan behöva rättas till med olika miljöpolitiska styrmedel. När icke-korrigerade marknadsmislyckanden råder kan handel förvärra miljöproblem. Ju starkare och tydligare miljöpolitik som finns, desto mer kan handel leda till positiva miljöeffekter.

Det är också viktigt att komma ihåg att handel förstärker underliggande mekanismer. Om till exempel produktionen av en vara är dålig för miljön bör detta i första hand inte åtgärdas genom handelspolitik utan genom miljöpolitik.

Det grundläggande problemet med miljöresurser är att priser sällan reflekterar sanna kostnader, i form av negativ miljöpåverkan, som produktion eller konsumtion av en vara eller tjänst faktiskt innebär. I avsaknad av effektiv miljöpolitik och lagstiftning betalar den som förorenar sällan kostnaden för miljöförstöring och konsumenterna har inte fullkomlig information. Resursfördelningen mellan exempelvis olika typer av varuproduktion blir då snedvriden, eftersom utbud och efterfrågan är baserat på "felaktiga" priser. En ineffektiv resursfördelning brukar kallas för "marknadsmislyckande" och kan behöva rättas till med olika miljöpolitiska styrmedel. När icke-korrigerade marknadsmislyckanden råder kan handel förvärra miljöproblem. Ju starkare och tydligare miljöpolitik som finns, desto mer kan handel leda till positiva miljöeffekter.

Facit

Facit uppgift 1

- 1a. Falskt:** Skogsvaror står för cirka 10 procent av Sveriges varuexport. Verkstadsprodukter, där till exempel bilar, maskiner, IT- och telekom-produkter ingår, utgör cirka 45 procent av den svenska varuexporten. Sveriges totala export består av cirka 70 procentvaror och 30 procent tjänster.
- 1b. Falskt:** Sverige importerar mest från Tyskland, Norge och Danmark. Importen från EU:s inre marknad utgör närmare 2/3 av den totala svenska importen.
- 1c. Sant**
- 1d. Falskt:** Långsiktigt har handeln ökat, även om den har minskat något under de senaste årens finansiella kriser. År 1995 motsvarade den svenska exporten cirka 40 procent av BNP, jämfört med cirka 50 procent år 2010. År 1995 motsvarade den svenska importen cirka 30 procent av BNP. Sveriges import av varor och tjänster motsvarar idag omkring 45 procent av BNP.
- 1e. Sant**
- 1f. Falskt:** Sverige låg på 27:e plats av världens 193 länder år 2010. Det kan jämföras med att vi samtidigt låg på 86:e plats om man jämför storleken på ländernas befolkningar.
- 2a. Falskt:** Du kan till exempel klippa dig på semester i Thailand eller få datasupport via internet från en tekniker i Indien. Andra exempel är när svenska byggföretag bygger hus i Norge eller när Coldplay ger en konsert i Moskva.
- 2b. Sant:** Varor utgör cirka 80 procent av all internationell handel, tjänster cirka 20 procent.
- 2c. Sant**
- 2d. Sant**
- 2e. Falskt:** Sverige har en andel av världshandeln med tjänster om knappt 2 procent. Motsvarande andel för Indien är ungefär 2,5 procent.
- 2f. Falskt:** Flera internationella avtal har gjort det lättare att handla med tjänster. EU:s inre marknad innebär till exempel fri rörlighet för tjänster. Det finns även ett internationellt avtal som underlättar tjänstehandel, WTO-avtalet GATS från 1995. Teknikutvecklingen har också gjort det lättare att leverera många tjänster mellan länder.
- 3a. Sant**
- 3b. Falskt:** 90 procent av världens varuhandel, i volym räknat, transporteras via sjöfart.
- 3c. Sant**
- 3d. Sant**
- 3e. Falskt:** Internationell handel svarar för cirka 60 procent av Afrikas BNP.
- 3f. Sant**

- 4a. **Falskt:** Asiatiska länder har mer än fördubblat sin andel av världens export de senaste 60 åren. Kina har stått för mer än hälften av den ökningen.
- 4b. **Sant**
- 4c. **Falskt:** Kina var år 2010 världens största exportör, men bara näst största importör. Bara USA hade en större import än Kina.
- 4d. **Sant**
- 4e. **Sant**
- 4f. **Sant**
- 5a. **Falskt:** EU:s inre marknad består av EU:s 27 medlemsländer tillsammans med Norge, Island och Liechtenstein.
- 5b. **Falskt:** Omkring 70-80 % av den svenska varuexporten respektive varuimporten kommer från och går till EU:s inre marknad.
- 5c. **Sant:** Cirka 3/4 av svensk tjänsteexport går till andra EU-länder.
- 5d. **Sant**
- 5e. **Sant**
- 5f. **Sant**

Facit uppgift 2

Fråga 1: x	Fråga 4: 1	Fråga 7: 1	Fråga 10: 1
Fråga 2: 1	Fråga 5: 2	Fråga 8: 2	Fråga 11: 1
Fråga 3: 2	Fråga 6: x	Fråga 9: x	Fråga 12: 2

Facit uppgift 4

Fråga 1: 2	Fråga 4: x	Fråga 7: 2	Fråga 10: x
Fråga 2: 2	Fråga 5: x	Fråga 8: 2	Fråga 11: 1
Fråga 3: 1	Fråga 6: 1	Fråga 9: x	

Facit uppgift 5

Världshandelsorganisationen, WTO, består av cirka **155/160 (157 i augusti 2012)** medlemmar och täcker ungefär **95** procent av världshandeln. WTO startade sin verksamhet år **1995** men redan år **1948** trädde tullavtalet GATT ikraft, som reglerar handel med **varor**. Tjänsteavtalet **GATS** slöts år **1995**. Ett tredje avtal, TRIPS, handlar om så kallad **immaterialrätt**, till exempel patent och upphovsrätt. Tre huvudavtal i WTO är alltså **GATT**, **GATS** och **TRIPS**. De internationella handelsförhandlingarna i WTO kallas för **rundor**.

Det var i den sjätte förhandlingsrundan, som kallas för **Uruguayrundan**, som man beslutade att bilda en världshandelsorganisation. De flesta beslut i WTO fattas i samförstånd, genom den så kallade **konsensusprincipen**. WTO-medlemmarnas handelsministrar möts minst vartannat år i en stor konferens. Mellan konferenserna är **Allmänna Rådet** det högsta beslutande organet i WTO. En stor ekonomi som länge förhandlat om medlemskap och nyligen blev medlem i WTO är Ryssland.

Facit uppgift 7

Här kan du hitta förslag till svar på uppgift 7. Den information som sammanställts där kan användas för fördjupade diskussioner om frågorna. Syftet med uppgiften är dock inte främst att ge det mest korrekta svaret, utan i stället att resonera kring hur produktion fördelas mellan länder och hur handeln påverkar vår vardag.

T-shirt

Var kan produkten komma från?

T-shirts kan vara tillverkade i en mängd länder i olika världsdelar. Till största delen tillverkas T-shirts i Asien. Bangladesh är det dominerande leverantörsländet till både Sverige och EU. Andra större leverantörsländer är Kina, Turkiet och Indien. T-shirts är en enkel produkt som princip inte tillverkas i Sverige eller en del andra europeiska länder. Viss produktion av T-shirts finns i Syd- och Östeuropa.

I importstatistiken finns betydande import av T-shirts från andra EU-länder, till exempel från Danmark. Det beror på att statistiken för handeln inom EU redovisar avsändningsland och inte var varorna är tillverkade. Sverige har också betydande export av T-shirts till Finland. Till stor del handlar det om att stora klädkedjor och postorderföretag skickar kläder som man har importerat till ett första EU-land till dotterbolag i andra EU-länder.

Insatsvarorna till T-shirts som trikåväv, sytråd och färg kan komma från olika länder. Olika tillverkningsmoment som färgning, skärning av delar, sömnad och tryck kan ske i olika länder.

Varför produceras produkten just där?

T-shirts produceras till mycket stor del i låglöneländer. I Bangladesh är lönerna i konfektionsindustrin lägre än i Kina. Detta har medfört att Sveriges import av T-shirts från Bangladesh idag är dubbelt så stor som från Kina. Produktionen av T-shirts är inte särskilt komplicerad och kan snabbt flyttas till de länder där de är billigast att tillverka.

Hur påverkar internationell handel mitt val av den här produkten?

Internationell handel medför att det finns ett stort utbud av T-shirts till låga priser och att konsumtionen är hög.

Är produkten viktig för svensk export eller import?

T-shirts är inte viktig för svensk export, men vi återexporterar en del T-shirts. Sverige importerar många miljoner T-shirts varje år.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till produkten påverkas?

Vi skulle i så fall behöva tillverka dem själva. Priserna skulle då vara betydligt högre och konsumtionen betydligt lägre.

Eftersom bomull inte odlas i Sverige hade en T-shirt i det materialet inte kunnat tillverkas här utan någon import.

Socker

Var kan produkten komma från?

Socker kan komma från många olika länder eftersom det går att framställa socker både från sockerrör (som odlas i tropiskt eller subtropiskt klimat) och sockerbetor (som kan växa i kallare klimat). Sockerrör svarar för ungefär tre fjärdedelar av produktionen av socker, vilket innebär att socker främst kommer från länder med ett tropiskt eller subtropiskt klimat. Utvecklingsländer dominerar alltså produktionen av socker. Under 2008/09 svarade utvecklingsländer för 85 procent av världens sockerexport³. Den i särklass dominerande aktören på världsmarknaden är Brasilien som står för hälften av världsexporten. Andra betydande exportörer är Thailand och Australien. Socker produceras också i Indien, EU, Kina, USA, Mexiko, Pakistan och Ryssland.

Varför produceras produkten just där?

Se svaret på förra frågan.

Hur påverkar internationell handel mitt val av produkten?

Internationell handel kan ge svenska företag tillgång till socker som är betydligt billigare än det socker (från sockerbetor) vi kan producera i Sverige eller inom EU. Till följd av EU:s handelspolitik (och sockerregleringen) är dock EU-marknaden för socker hårt reglerad och EU-priset på socker ligger normalt sett högt över världsmarknadspriset. Det gäller särskilt när världsmarknadspriset på socker är lågt. Produktionen av socker inom EU regleras av produktionskvoter som gäller för varje medlemsstat. Importen begränsas av höga tullar vid import från länder som saknar förmåner på EU-marknaden. Export underlättas periodvis genom exportbidrag (som möjliggör annars olönsam export när världsmarknadspriserna är låga). Under perioder med höga världsmarknadspriser för socker sätts exportbidragsbeloppet ner till noll.

Import av socker är tullfri från de minst utvecklade länderna (MUL) samt från så kallade AVS-länder, det vill säga vissa EU-medlemmars f.d. kolonier. Från en del andra länder finns möjlighet att importera socker tullfritt inom ramen för en tullkvot (begränsad volym). Vid import utanför dessa tullkvoter är dock tullen mycket hög. Eftersom priset på socker är

³ Källa: FAO (2010).

högt på EU-marknaden är det attraktivt att exportera socker till EU inom ramen för de tullkvoter som finns.

Om EU skulle avreglera sockermarknaden och ta bort sockertullarna skulle priset på socker sjunka på EU-marknaden. Det skulle troligen medföra att merparten av den svenska produktionen skulle försvinna och att vi skulle importera allt det socker vi konsumerar, som vi skulle kunna köpa till ett lägre pris än idag.

Är produkten viktig för svensk export eller import?

I den svenska livsmedelsexporten är flera av de stora produkterna ”sockerintensiva” produkter, det vill säga de innehåller mycket socker. Exempel på sådana produkter är kakor, godis och choklad. Att livsmedelsindustrin inte har tillgång till socker till världsmarknadspris brukar ibland nämnas som en nackdel när det gäller export av dessa produkter. Tillgången till och priset på socker är alltså viktigt för export av produkter med socker som råvara.

Vi både exporterar och importerar råsocker och vitt socker. Under 2009 var exportvärdet för råsocker och vitt socker 685 miljoner kronor enligt SCB:s handelsstatistik och importvärdet 385 miljoner kronor. Storleken på export och import kan variera ganska kraftigt mellan olika år.

Om vi inte handlade med andra länder hur skulle min tillgång till denna vara påverkas?

Sverige hade en självförsörjningsgrad på knappt hundra procent under marknadsåret 2008/09⁴. Även utan handel skulle vi alltså ha tillgång till socker i Sverige. Men, att vi har så hög självförsörjningsgrad beror på att EU-marknaden är reglerad och att priset på socker är högt inom EU. Utan de höga priserna skulle inte den svenska produktionen vara så stor som den är idag. Internationell handel kan ge oss tillgång till socker som är betydligt billigare än det vi kan producera själva från sockerbetor.

Tips på källor:

Jordbruksverket publicerar regelbundet marknadsöversikter som beskriver produktion, konsumtion och handel med olika jordbruksprodukter. Socker finns med i marknadsöversikten över vegetabilier. Se till exempel den senaste marknadsöversikten: http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra10_4.pdf

Statistik över Sveriges handel med socker finns i rapporter från Jordbruksverket. Siffror för åren 2008-2010 finns i: http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_35.pdf

Uppgifter om världsproduktion och export av olika jordbruksprodukter, inklusive socker, publiceras bland annat av FAO i Food Outlook, Global Market Analysis. Se till exempel analys publicerad i maj 2012. [http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/newsroom/docs/Final%20web%20version%202%20May%20\(2\).pdf](http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/newsroom/docs/Final%20web%20version%202%20May%20(2).pdf)

. Sök annars på www.fao.org.

⁴ Källa: Jordbruksverket 2010. *Marknadsöversikt – vegetabilier, rapport 2010:4*.

IT-support:

Var kan tjänsten komma ifrån?

Det blir alltmer vanligt att företag låter andra företag ta över delar av verksamheten. Det kan till exempel gälla telefonsvarande, redovisning eller IT-support. Anledningen är oftast att minska kostnaderna. En del företag väljer att köpa dessa tjänster från andra länder medan andra använder inhemska leverantörer.

Det är vanligt att IT-support-tjänster kommer från Indien eller Irland. Dessa är de två stora leverantörerna även om andra länder i Asien och Europa är vanliga leverantörer. IT-support kan även komma från Afrika och Nordamerika.

Varför produceras tjänsten just där?

Om vi håller oss till Indien och Irland så kommer de därifrån då priserna är lägre än i Sverige samtidigt som kunnandet är mycket stort. Båda länderna har en stor IT-sektor, bestående av egna företag eller andra länders dotterbolag.

En annan intressant anledning är att länder som exempelvis Indien ligger i en annan tidszon och kan utföra arbete när vi i Sverige har stängt. På så sätt kan arbetet gå snabbare.

Tjänsterna levereras vanligen över Internet men det är även vanligt att utländska experter kommer hit för att genomföra supporten.

Hur påverkar internationell handel mitt val av den här tjänsten?

I de flesta fall är du som konsument inte medveten om att tjänsten utförs i ett annat land. Du kontaktar ofta din lokala säljare – som i sin tur använder sig av sin utländska leverantör. Om du själv söker dig till en internationell IT-support så innebär internationell handel tillgång till fler leverantörer och mer kompetens än vad som troligen skulle finnas i Sverige. Många IT-baserade produkter har till exempel samlat sin support hos en leverantör – som sällan är etablerad i Sverige. Utan internationell handel skulle du alltså inte kunna få support.

Är tjänsten viktig för svensk export eller import?

Främst för import även om export finns. Det är klart vanligare att vi söker hjälp från företag etablerade i utlandet än att utländska köpare kontaktar svensk support.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till denna vara/tjänst påverkas?

Du skulle inte kunna få support i många fall. I andra fall skulle kostnaden bli högre och kunskapen hos den som levererar supporten skulle i flera fall bli sämre.

Oxfile

Var kan varan komma ifrån?

Nötkött produceras i många länder. Köttet kan komma från djur som föds upp som "köttdjur" eller så kan det vara en biprodukt från produktionen av mjölk. Produktionsmetoderna varierar mellan länder. I vissa länder är produktionen extensiv, vilket betyder att djuren betar utomhus på stora områden till exempel. Det förekommer exempelvis i Argentina, Brasilien och Namibia. I andra länder är produktionen intensiv och djuren utfodras åtminstone under en del av uppfödningen i så kallade utfodringsfällor. Det förekommer bland annat i USA och Kanada. Länder med stor nötköttsexport är enligt FAO:s statistik bland annat Brasilien, Australien, USA, Argentina, Indien, Nya Zeeland och Argentina.

Det är inte möjligt att importera nötkött till EU från alla producentländer. Det beror på att EU (liksom andra länder) har regler som måste uppfyllas för att nötköttet dels ska vara säkert för konsumenterna att äta, dels inte ska bidra till spridning av smittsamma djursjukdomar som mul- och klövsjuka. Från vissa länder är det bara tillåtet att importera nötkött från vissa regioner där djurhälsoläget är bättre än i resten av landet. Reglerna gäller även i EU.

Varför produceras varan just där?

Viss nötköttproduktion är en biprodukt av produktionen av mjölk, vilket innebär att storleken på mejerinäringen kan vara av viss betydelse för hur stor köttproduktion länder har. När det gäller den extensiva köttproduktionen (naturbete) kan god tillgång till (billiga) betesmarker vara en anledning till att länder har en stor produktion av nötkött. I länder med en intensiv köttproduktion är priset på foder viktigt. I vissa delar av världen – t.ex. i EU – är skydd mot importkonkurrens genom höga tullar en faktor som påverkar produktionens storlek. För alla länder som producerar nötkött är det viktigt att bekämpa och kontrollera spridningen av smittsamma djursjukdomar (som till exempel mul- och klövsjuka) eftersom sjukdomar kan orsaka ekonomisk skada för producenterna och i vissa fall göra det omöjligt att sälja köttet/exportera köttet.

Hur påverkar internationell handel mitt val av varan?

Internationell handel ökar tillgången på nötkött på den svenska marknaden. Vi konsumerar mer nötkött än vi producerar och utan importen skulle priset på nötkött bli högre (vilket dock skulle ge incitament till ökad produktion). Internationell handel ger också ett mer varierat utbud på marknaden.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Nötkött är en mycket liten svensk exportvara. Detta beror bland annat på att den svenska produktionen är relativt liten, att merparten av produktionen säljs på den svenska marknaden samt att svenskt nötkött kan ha svårt att konkurrera med pris på exportmarknaderna. Värdet av vår totala export av nötkött var endast 97 miljoner kronor under 2009, varav benfritt nötkött, bland annat oxfile, svarade för 59 miljoner kronor enligt handelsstatistik från SCB. Den viktigaste marknaden för vår export av nötkött var Finland. Även om vi inte är någon betydande exportör av nötkött kan möjligheten att exportera vara viktig för enskilda företag, i synnerhet som priserna på vissa styckningsdelar (till exempel inälvor) kan vara högre på andra marknader än den svenska. Exporten kan alltså bidra till att öka lönsamheten för producenterna.

Nötkött är en relativt stor produkt i den svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel. Under 2009 importerade Sverige nötkött för 2,7 miljarder kronor och merparten av denna import (2,3 miljarder kronor) var benfritt nötkött, bland annat oxfilé. En stor del av importen kom från Irland och Tyskland. Import från länder utanför EU förekommer också och då i första hand från Uruguay och Brasilien⁵.

Möjligheterna att importera nötkött från länder utanför EU begränsas av att tullarna är höga på nötkött. Tullen på färsk oxfilé motsvarade cirka 70 procent under 2008 och på fryst oxfilé var den cirka 170 procent samma år⁶. Det finns dock möjlighet att importera vissa kvantiteter nötkött till lägre tull inom ramen för tullkvoter. I normalfallet är då tullen 20 procent. Denna möjlighet delar vi med andra EU-länder. En annan faktor som påverkar importen av nötkött är, som nämnts ovan, hur god situationen är när det gäller smittsamma djursjukdomar i det land som producerar köttet.

Om vi inte handlade med andra länder hur skulle min tillgång till varan påverkas?

Ungefär 60 procent av det nöt- och kalvkött vi konsumerar är, enligt Svenskt Kött, producerat i Sverige (uppgiften avser 2009). Utan möjligheter till import skulle priset på nötkött stiga från dagens nivå eftersom efterfrågan skulle vara större än utbudet. Eventuellt skulle vi som konsumenter främst känna av att tillgången på de finare styckningsdelarna (filé, entrecôte med mera) skulle minska. Handeln med andra länder bidrar alltså till att nötköttet blir billigare än det annars skulle ha varit och till att vi också får tillgång till nötkött av olika kvalitet.

Tips på källor:

Svenskt Kött producerar statistik om produktion och konsumtion av nötkött på sin webbplats: <http://www.svensktkott.se/statistik/>.

Statistik över Sveriges handel med nötkött finns i rapporter från Jordbruksverket. Siffror för åren 2008-2010 finns i:

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_35.pdf

Uppgifter om världsproduktion och export av olika jordbruksprodukter, inklusive nötkött, publiceras bland annat av FAO i Food Outlook, Global Market Analysis. Se till exempel analys publicerad i maj 2012.

[http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/newsroom/docs/Final%20web%20version%20%20May%20\(2\).pdf](http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/newsroom/docs/Final%20web%20version%20%20May%20(2).pdf) . Sök annars på www.fao.org.

⁵ Tyvärr är det svårt att säga exakt hur stor importen från länder utanför EU är. I de fall importen har gått via ett annat EU-land (och förtullningen har skett i detta EU-land) redovisas detta som import från EU i handelsstatistiken. Det innebär att importen från andra EU-länder kan vara överskattad i statistiken.

⁶ EU:s tull på färskt respektive fryst nötkött består av både en tull i procent och en tull i euro per kilo. De uppgifter som redovisas i texten är så kallade värdetullsekvivalenter som är en uppskattning av den sammanlagda tullen i procent. Uppgifterna avser 2008 och är hämtade från UNCTAD.

Byggtjänst

Leveranssätt

En tjänst kan levereras på fyra sätt (fyra leveranssätt, modes of supply). Detta jämfört med varuhandeln där endast ett leveranssätt finns.

Leveranssätt 1 = gränsöverskridande handel. Detta är alltså jämförbart med varuhandel och innebär att en tjänst levereras över en gräns från säljaren av en tjänst till köpare. Till exempel telefonsamtal eller Internethandel.

Leveranssätt 2 = konsumtion utomlands. Här flyttar sig köparen och konsumerar tjänsten i det land där säljaren finns. Typexemplet är turism.

Leveranssätt 3 = lokal etablering. Här flyttar sig säljaren för att komma till köparen. Det vill säga, ett företag etablerar en filial eller dotterbolag för att sälja en tjänst på köparens marknad.

Leveranssätt 4 = tillfällig personrörlighet. Igen flyttar sig säljaren men denna gång genom att en fysisk person tillfälligt besöker köparen och levererar sin tjänst. Säljaren återvänder sen hem till sig. Exempel är en dataexpert som tillfälligt besöker en köpare och installerar ett datasystem.

Var kan tjänsten komma ifrån?

Byggtjänster finns i alla länder och i princip alla länder exporterar byggtjänster. Export utförs av både stora och små bolag men det finns endast en handfull riktigt stora globala företag. Svenska Skanska är en av världens tre största bolag och de flesta stora bolag är från i-länder. De utmanas dock av växande företag från främst Kina. Små och medelstora företag exporterar i närområdet eller inom så kallade nischområden. Utöver detta finns många exempel på byggekonsulter som har hela världen som arbetsfält.

I Sverige finns de flesta stora aktörer etablerade men de flesta utländska bolag är små leverantörer från andra europeiska länder. Dessa är oftast här under en begränsad tid och arbetarna återvänder sedan hem.

Att bygga enklare konstruktioner, till exempel en villa, berör vanligen bara en leverantör. Mer omfattande byggen kräver vanligen flera olika leverantörer – ofta från olika länder. Detta sker ofta genom att ett företag får ett kontrakt att bygga till exempel en fotbollsarena och de i sin tur tar in andra bolag för att utföra jobbet.

Varför produceras tjänsten just där?

Byggtjänster produceras i alla länder. I de flesta länder finns många företag och de flesta är små, ibland till och med enmansföretag.

Hur påverkar internationell handel mitt val av tjänsten?

För en privatperson finns möjligheten att använda utländska leverantörer för att utföra den tjänst som önskas, till exempel lägenhetsrenovering. Då kommer vanligen leverantören från Östeuropa och tar med sig sina anställda för att utföra tjänsten (och åker sedan hem igen). Vanligen beror valet på dessa leverantörer på att de erbjuder lägre priser men samma kvalitet.

Internationell handel medför alltså ett större utbud att välja på och en priskonkurrens. Internationell handel ser även till att det inte blir brist på leverantörer i Sverige då det idag saknas tillräckligt med kunniga leverantörer för att möta efterfrågan.

Är tjänsten viktig för svensk export eller import?

Handeln med byggtjänster är viktig eftersom den skapar konkurrens på den svenska marknaden. Den säkerställer även att det finns tillräckligt med leverantörer för att möta efterfrågan. Utan importen skulle många byggprojekt bli uppskjutna eller aldrig kunna genomföras. Exporten är också viktig. Flera svenska byggföretag är stora internationellt, antingen globalt eller i närområdet. Möjligheten att etablera sig utomlands gör företagen mer konkurrenskraftiga och ger större vinster. Detta i sin tur säkrar att företagen överlever på hemmamarknaden – och kan expandera där. Sverige har även ett stort antal konsulter och byggt experter som levererar sina tjänster utomlands genom att tillfälligt besöka andra länder.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till tjänsten påverkas?

Främst skulle du få betala ett högre pris. Men värre är att det inte skulle finnas tillräckligt med leverantörer för att utföra det du vill ha hjälp med. De företag som finns skulle troligen främst fokusera på större projekt.

Bil

Var kan varan komma ifrån?

Bilar produceras på en mängd platser, bland annat i Sverige. Bilfabriker finns i många länder i Europa, i flera amerikanska delstater och i flera länder i Asien som exempelvis Japan och Korea. Även en lång rad utvecklingsländer har egna bilmärken, som Kina och Indien. Fragmenteringen är mycket omfattande och utspridd på många fabriker och produktionscentra i stora delar av världen. Även i länder som inte har egen bilindustri och där ingen montering av bilar sker, utgör ofta motorfordonsindustrin en viktig del av ekonomin. Som ett exempel bestod en svensk bil år 2005 endast till hälften av värdet av svenska komponenter, resten var importerade från omvärlden.

Varför produceras varan just där?

Bilar produceras där den tekniska kompetensen hos arbetskraften är tillräckligt god samtidigt som löneläget är internationellt konkurrenskraftigt. Bilproduktion kräver också god infrastruktur med vägar, hamnar och så vidare liksom tillförlitlig energiförsörjning för den stora mängd el som går åt i produktionen.

Hur påverkar internationell handel mitt val av varan?

Utbudet av annat än Volvo (och Saab) talar sitt tydliga språk, likaså möjligheten att köpa billiga småbilar som inte produceras i Sverige. Möjligheten att exportera bilar från Sverige har skapat många jobb och inkomster för den svenska ekonomin.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Ja, absolut och särskilt om man inte bara räknar med personbilar utan även transportfordon där Sverige är en av världens största tillverkare (Volvo och Scania). Motorfordon utgör cirka en tiondel av Sveriges totala export.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till varan påverkas?

Du skulle bara kunna köpa Volvo. Dessa bilar skulle bli orimligt dyra utan den möjlighet till stordrift som exporten skapar, och därmed skulle färre ha råd att köpa och köra bil än idag. Utan handel saknas också tillgång till de flesta komponenter som idag används i en Volvo, som då skulle behöva tillverkas nationellt istället. Vilket bränsle bilen skulle köras på är också osäkert. Sverige skulle förmodligen se väldigt annorlunda ut, med ett helt annat vägnät och andra kommunikationer. Stora exportinkomster från motorfordon har dessutom bidragit till en hög levnadsstandard i Sverige

Medicin

Var kan varan komma ifrån?

De största läkemedelsindustrierna finns i till exempel Tyskland, England, Schweiz, USA och Sverige. Generiska läkemedel, som är benämningen för läkemedel som innehåller samma verksamma ämnen som originalläkemedel och som tillverkas efter att patentet för produkten gått ut, men som säljs till ett lägre pris bland annat till följd av att tillverkarna inte behöver ta hänsyn till kostnader för exempelvis forskning och utveckling, kommer däremot främst från Indien och Kina.

Varför produceras läkemedel just där?

De flesta läkemedel framställs idag på kemisk väg och Läkemedelsindustrin är i stor utsträckning beroende av forskning och utveckling.

När det gäller generiska läkemedel tillverkas de i låglöneländer som exempelvis Indien, främst på grund av de låga tillverkningskostnaderna (som bland annat är en följd av både billig arbetskraft och att företagen slipper kostnaderna för forskning och utveckling).

Hur påverkar internationell handel mitt val av läkemedel?

Internationell handel bidrar till att utbudet av läkemedel ökar genom en ökad konkurrens. Det leder också till att priserna pressas. Den internationella handeln med läkemedel är dock inte helt fri utan kan begränsas av nationell lagstiftning.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Läkemedelsindustrin är en av Sveriges viktigaste exportindustrier och stod 2010 för 6 procent av den totala svenska varuexporten. Läkemedelsindustrin är viktig inte bara för den svenska exporten utan även för sysselsättningen av arbetskraft i Sverige.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till läkemedel påverkas?

Utbudet på läkemedel skulle med stor sannolikhet minska till följd av bristande internationell konkurrens. Det skulle i så fall antagligen få till följd att priserna höjs. Man kan även tänka sig en prishöjning till följd av ökade produktionskostnader på grund av att läkemedelssubstanserna (de ämnen som används i den slutliga produkten) skulle behöva tas fram i Sverige.

Tips på källor:

www.lif.se

<http://www.lif.se/default.aspx?id=63657>

www.lakemedelsverket.se

www.lakemedelshandlarna.se

www.ki.se

Kaffeböner (orostat kaffe)

Var kan varan komma ifrån?

Kaffeböner produceras i Afrika, Asien, Karibien samt Central- och Sydamerika. Produktionen av kaffeböner finns alltså i utvecklingsländer. De största exportörerna av kaffe är Brasilien och Vietnam följda av Indonesien och Colombia. Dessa fyra länder svarade enligt statistik från den internationella kaffeorganisationen ICO för 63 procent av den globala exporten av orostat kaffe under 2009.

Varför produceras varan just där?

Kaffeodlingen odlas i tropiska och subtropiska områden, gärna på hög höjd för att få bästa kvalitet. Kaffe hör därför till de jordbruksprodukter som brukar kallas tropiska produkter. Klimatet är alltså avgörande för kaffeodlingens utbredning i världen.

Hur påverkar internationell handel mitt val av varan?

Internationell handel gör det möjligt för oss att överhuvudtaget konsumera kaffe. Genom internationell handel är det också möjligt att välja mellan kaffe av olika kvalitet.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Svenskar är stora kaffekonsumenter och vår konsumtion av kaffe per person är hög i ett internationellt perspektiv. Under 2009 importerade vi kaffeböner/orostat kaffe för 2,4 miljarder kronor. En stor del av importen av kaffeböner kom från Brasilien. Andra viktiga

länder i den svenska importen av kaffeböner var Colombia, Kenya och Peru. Importen är betydande; dels på grund av vår höga konsumtion av kaffe, dels för att vi har en förädlingsindustri i Sverige som rostar kaffe och exporterar.

Viss återexport av kaffeböner förekommer också, men den är mycket liten.

Om vi inte handlade med andra länder hur skulle min tillgång till varan påverkas?

Kaffeträdet kan inte odlas konkurrenskraftigt i Sverige. Internationell handel är alltså en förutsättning för att vi ska få tillgång till kaffe.

Tips på källor:

Statistik om internationell produktion, konsumtion och handel med orostat kaffe kan hämtas på den internationella kaffeorganisationens webbplats (www.ico.org)

Statistik över Sveriges handel med rostat kaffe finns i rapporter från Jordbruksverket. Siffror för åren 2008-2010 finns i:

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_35.pdf

Rostat kaffe

Var kan varan komma ifrån?

Rostat kaffe framställs i länder som Italien, USA, Belgien, Sverige med flera, som importerar kaffeböner och förädlar vidare. Det förekommer också produktion av rostat kaffe i länder som odlar kaffeböner, till exempel i Brasilien, Indien och Colombia. Exporten av rostat kaffe från de länder som odlar kaffeböner är emellertid i de flesta fall mycket begränsad jämfört med exporten av de orostade bönnorna.

Varför produceras varan just där?

Produktionen av rostat kaffe är ett exempel på ett mönster i handeln som har funnits för många råvaror som produceras i utvecklingsländer: utvecklingsländer har producerat råvaran och utvecklade länder har stått för förädlingen. Tullstrukturen i utvecklade länder uppmuntrar många gånger ett sådant handelsmönster. Som exempel kan nämnas att orostade kaffeböner kan importeras tullfritt till EU medan en tull på 2,6 procent gäller vid import av rostat kaffe från vissa utvecklingsländer som till exempel Brasilien, Vietnam och Indien. Tullfrihet gäller dock för rostat kaffe från bland annat de minst utvecklade länderna och AVS-länderna.

Även utvecklingsländer producerar numera förädlade livsmedel. För att det ska vara möjligt att exportera dessa produkter måste exportmarknadernas offentliga krav på livsmedelssäkerhet vara uppfyllda. Även privata kvalitetskrav kan ha stor betydelse för utvecklingsländernas möjligheter att exportera förädlade livsmedel till Sverige/EU.

Hur påverkar internationell handel mitt val av varan?

Internationell handel av bearbetade böner kan ge konsumenterna tillgång till rostat kaffe med annan karaktär, smak eller kvalitet än det som rostar i Sverige.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Rostat kaffe är en ganska stor svensk exportprodukt på livsmedelsområdet (men inte totalt i svensk varuexport). Under 2009 exporterade vi enligt SCB:s handelsstatistik, rostat kaffe för nästan 900 miljoner kronor, främst till Danmark och USA. Vi importerar också rostat kaffe men det är ingen stor importprodukt i den svenska jordbruks- och livsmedelsimporten. Importvärdet var 390 miljoner kronor 2009.

Vår import av kaffeböner respektive export av rostat kaffe är ett exempel på att ett utvecklat land importerar en råvara från utvecklingsländer, förädlar denna råvara och exporterar vidare till andra utvecklade länder.

Om vi inte handlade med andra länder hur skulle min tillgång till varan påverkas?

Utan handel skulle vi inte ha några kaffeböner att framställa rostat kaffe av.

Tips på källor:

Statistik om internationell produktion, konsumtion och handel med kaffe kan hämtas på den internationella kaffeorganisationens webbplats (www.ico.org).

Statistik över Sveriges handel med rostat kaffe finns i rapporter från Jordbruksverket. Siffror för åren 2008-2010 finns i:

http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_35.pdf

Hårklippning

Var kan tjänsten komma ifrån?

Vanligen sker hårklippning på en lokal salong utan internationella kopplingar. Det kan dock hända att salongen ingår i en internationell kedja. Etableringen här i Sverige sker i dessa fall vanligen genom så kallad franchise, där ägaren kan utnyttja den internationella kedjans namn mot en ersättning (McDonalds fungerar till exempel på samma sätt). I andra fall har den utländska säljaren själv öppnat en lokal salong, vilket till exempel ett svenskt företag gjort i bland annat Vietnam! Tjänsten kan även nå dig genom Internet (konsulter eller ”testa-frisyr”-program). Slutligen kan tjänsten komma genom att en enskild frisör reser till Sverige – detta är dock tämligen ovanligt.

Varför produceras tjänsten just där?

Den absoluta majoriteten av hårklippningstjänsterna produceras lokalt utan internationella kopplingar. Internationella kedjor kommer oftast från västvärlden och de kan exportera därför att de har skapat sig ett internationellt erkänt namn – ibland genom sin koppling till speciella hårvårdsprodukter.

Hur påverkar internationell handel mitt val av tjänsten?

I de flesta fallen påverkar inte internationell handel ditt val – undantaget är om du klipper dig utomlands, till exempel på semestern. Då konsumerar du en tjänst där och det är internationell handel. Alternativt klipper du dig hos en internationell kedja.

Är tjänsten viktig för svensk export eller import?

Nej, exporten och importen är mycket liten relativt sett. Givetvis påverkar den de enskilda företag som exporterar eller importerar men jämförelsevis är detta en mycket liten import/export.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till tjänsten påverkas?

Inte mycket. Några internationella salonger skulle inte finnas och viss begränsning av tjänster på Internet skulle ske. På det stora hela skulle effekten vara mycket liten.

Skor

Var kan varan komma ifrån?

Skor kan vara tillverkade i alla världsdelar. De tillverkas också i många olika länder. Den svenska importen av skor kommer till stor del från Kina. Ett annat relativt stort leverantörsland av skor i Asien är Vietnam. En betydande andel av skoimporten kommer från andra europeiska länder. Alla skor som importeras från andra EU-länder är dock inte tillverkade där. Det beror på att den svenska statistiken för handeln inom EU redovisar avsändningsland och inte var varorna är tillverkade. Den svenska skoindustrin försvann nästan helt på 1970-talet, men tillverkning av specialskor finns fortfarande kvar i Sverige. Det är inte ovanligt att olika delar till skor görs i olika länder och att arbetsintensiva moment i tillverkningen sker i länder med låga löner. De råvaror som används som läder, gummi, plast, textil och metall kan också komma från olika länder.

Varför produceras varan just där?

Skor kan vara mer eller mindre avancerade, ha olika användningsområden och vara av mycket olika kvalitet. Många gånger produceras skor i låglöneländer, eftersom tillverkningen är arbetsintensiv. Det gäller såväl enklare skor som dyra specialskor, till exempel sportskor. Att dyra specialskor tillverkas i länder med ett högt löneläge beror främst på att det fortfarande är lönsamt att tillverka dem där.

Hur påverkar internationell handel mitt val av varan?

Internationell handel ökar valfriheten och möjligheterna att köpa skor i olika prisklasser och av olika kvalitet. Ett stort utbud av skor till låga priser bidrar till också till en ökad konsumtion av skor.

Är varan viktig för svensk export eller import?

Varan är inte viktig för svensk export. Vi importerar nästan alla våra skor.

Om vi inte handlade med andra länder, hur skulle min tillgång till varan påverkas?

Om vi inte handlade med andra länder skulle tillgången till skor vara begränsad och skorna dyra. Vi skulle troligen inte heller ha råd att köpa lika många skor. Vi skulle behöva tillverka fler sorters skor själva för att få tillgång till de skor av olika slag som vi använder.

Om man ser på handel i stort, är export och import viktigast för ett lands ekonomi?

Det går inte att säga att export eller import är viktigare än det andra, även om exportframgångar ofta beskrivs mer positivt än ökad import. Meningen med att Sverige exporterar är att vi ska kunna importera. Om vi exporterar utan att importera är det som att arbeta utan att sedan använda sig av sin lön. För att kunna importera varor och tjänster måste vi exportera varor och tjänster, och för att kunna exportera varor och tjänster behöver vi importera varor och tjänster. Importvaror är också en viktig förutsättning för svensk exportindustri. En tredjedel av svensk export består av importerade råvaror, insatsvaror och insattjänster från underleverantörer världen över.